

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ
Департамент запобігання та виявлення корупції

**Практичний посібник
щодо роботи з викривачами
для уповноважених підрозділів
(уповноважених осіб) Національної поліції
з питань запобігання та виявлення корупції**

Київ
2021

Посібник підготовлений колективом авторів:
Сергій ДЕРКАЧ, Василь ЛУЦИК, Олена КАРПОВА та Юрій ПАЛІЙ.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	5
Призначення посібника.....	6
1. ОСНОВИ РОБОТИ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	8
1.1 Загальні повноваження уповноважених підрозділів.....	8
1.2 Повноваження уповноважених підрозділів у сфері захисту викривачів	8
1.3 Принципи роботи уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів та розгляду ними повідомлень	9
2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПОВІДОМЛЕННЯМИ ВИКРИВАЧІВ	11
2.1 Формування сприятливого середовища для викривачів та корпоративної культури поваги до викривачів в установі	11
2.2 Організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію в органі.....	15
2.3 Процедури прийняття та розгляду повідомлень викривачів уповноваженими підрозділами (уповноваженими особами) з питань запобігання та виявлення корупції.....	18
2.3.1 порядок розгляду анонімних повідомлень про корупцію.....	21
2.3.2 порядок розгляду повідомлень про корупцію із зазначенням авторства	22
2.4 Практичні рекомендації уповноваженим особам щодо розгляду повідомлень про корупцію та роботі з викривачами.....	26
3. ДОДАТКИ	28

Додаток № 1 Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу, № 2019/1937 від 23.10.2019	28
Додаток № 2 Роз'яснення від 23.06.2020 №5 «ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА»	45
Додаток № 3 Роз'яснення від 26.10.2020 №10 «ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ»	50
Додаток № 4 Роз'яснення від 09.12.2020 «ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА В ПРОВАДЖЕННІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ»	60
Додаток № 5 Роз'яснення від 14.07.2020 № 7 «ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕВІРКИ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО МОЖЛИВІ ФАКТИ КОРУПЦІЙНИХ АБО ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНШИХ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»	63
Додаток № 6 Роз'яснення Від 24.02.2021 №3 «ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО МОЖЛИВІ ФАКТИ КОРУПЦІЙНИХ АБО ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНШИХ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ».	67
Додаток № 7 Роз'яснення від 24.02.2021 №4 «ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ВИКРИВАЧА НА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ТА АНОНІМНІСТЬ».....	72
Додаток № 8 Роз'яснення від 09.07.2020 № 6 «ЩОДО НАДАННЯ ВИКРИВАЧАМ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ»	77
Додаток № 9 Вимоги до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ».....	79

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

У Посібнику вживаються такі скорочення:

Директива – Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу, № 2019/1937 від 23.10.2019;

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

ІТС – інформаційно-телекомунікаційна система;

КАС – Кодекс адміністративного судочинства України;

КЗпП – Кодекс законів про працю України;

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення;

КК – Кримінальний кодекс України;

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України;

КСЗІ – Комплексна система захисту інформації;

ЦК – Цивільний кодекс України;

ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс України;

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції;

повідомлення про корупцію – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, порушень інших вимог Закону;

викривач – особа, яка працює на підприємстві, в організації, установі та виконує обов'язки або функції згідно з трудовим договором (контрактом) або проходить службу чи навчання, перебуває у взаємовідносинах з підприємством, організацією, установою під час здійснення професійної, господарської, громадської, наукової діяльності або бере участь у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності;

спеціально уповноважені суб'єкти – органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції;

Типове положення – Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, затвердженим наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 17.03.2020 № 102/20, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 21.04.2020 за № 361/34644;

уповноважена особа – уповноважений підрозділ (уповноважена особа) Національної поліції з питань запобігання та виявлення корупції;

Інші терміни в Посібнику вживаються в значеннях, наведених у Законі.

ПРИЗНАЧЕННЯ ПОСІБНИКА

Сьогодні в Україні готовність працівників повідомляти про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень є досить низькою. По-перше, це пов'язане з тим, що більшість потенційних викривачів не знають, як і куди повідомити інформацію про можливі факти корупції, які вимоги до змісту таких повідомлень та який порядок їх розгляду, не ознайомлені з правами та гарантіями захисту викривачів (право на безоплатну правову допомогу, на конфіденційність, на анонімність, на винагороду, на отримання психологічної допомоги, гарантії захисту трудових прав тощо).

По-друге, у потенційних викривачів є страх бути покараними керівництвом за повідомлення, а також викликати осуд в інших (колег, друзів тощо).

Національна поліція України, будучи спеціальним суб'єктом у сфері запобігання корупції, відіграє вагомий роль у запобіганні та протидії корупції. Водночас кількість працівників поліції, які потрапляють в Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, є досить значною, що свідчить про необхідність посилення роботи у сфері запобігання корупції в системі Національної поліції. Так станом на квітень 2021 р. у вказаному Реєстрі перебуває 898 поліцейських, з них 72 притягнуті до кримінальної, 612 - до адміністративної, 214 - до дисциплінарної відповідальності.

Створення в структурі територіальних підрозділів Національної поліції уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції стало важливим кроком для підвищення ефективності системи запобігання корупції в Національній поліції.

Основними завданнями цих підрозділів має бути формування культури роботи з питань запобігання та виявлення корупції; заохочення працівників Національної поліції до повідомлення про корупцію в органі; співпраця з викривачами; надання консультацій та методичної допомоги щодо того, як правильно повідомляти про корупцію та отримати захист від негативних заходів впливу за необхідності.

Налагодження послідовної та системної роботи уповноважених осіб у роботі з викривачами сприятиме виявленню можливих корупційних проявів у діяльності Національної поліції та формуванню поваги як до орган, у так і викривачів. Адже ключову роль у роботі з викривачами відіграють саме уповноважені підрозділи (уповноважені особи), які організовують роботу внутрішніх каналів повідомлення, розглядають повідомлення, які надійшли цими каналами, співпрацюють з викривачами, забезпечують дотримання їхніх прав та гарантій захисту, надають працівникам відповідного органу методичну допомогу та консультації, проводять внутрішнє навчання з цих питань тощо.

Національне агентство високо цінує щоденну роботу уповноважених підрозділів (уповноважених осіб), оскільки вони є першою лінією захисту викривачів, забезпечують їх методичною та правовою допомогою, вживають заходи для захисту прав викривачів. За умов низької культури поваги до викривачів в сфері державного управління зокрема та суспільстві в цілому, робота уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) сповнена викликів й одночасно є надважливою для зміни ситуації як щодо захисту прав викривачів, так й для формування

культури поваги до викривачів.

Розуміючи важливість та складність роботи уповноважених підрозділів Національної поліції, Національне агентство підготувало цей Посібник для забезпечення уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) необхідними знаннями та інструментами, що повинні підвищити їх компетенції та допомогти в нелегкій, проте надзвичайно важливій роботі з викривачами.

Отже, метою цього Посібника є:

- надання практичних рекомендацій для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) щодо впровадження внутрішніх політик та процедур організації роботи з повідомленнями про корупцію та викривачами в органі;
- установлення чіткого алгоритму дій уповноваженого підрозділу (уповноважених осіб) щодо роботи з викривачами;
- забезпечення дотримання прав та гарантій захисту викривачів, передбачених Законом.
- Цей Посібник буде корисним у щоденній роботі уповноважених підрозділів (уповноважених осіб), оскільки містить:
 - роз'яснення щодо особливостей правового регулювання в цій сфері;
 - практичні поради щодо організації внутрішніх каналів і проведення перевірки повідомлень про корупцію, що надходять від викривачів;
 - рекомендації щодо забезпечення конфіденційності викривачів;
 - настанови щодо шляхів формування культури поваги до викривачів корупції в установі тощо.

Висловлюємо сподівання, що уповноваженим підрозділам (уповноваженим особам) також стануть у нагоді Директива Європейського Парламенту і Ради ЄС про захист осіб, що повідомляють про порушення законодавства Союзу, № 2019/1937 від 23.10.2019 та роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції щодо захисту викривачів, розміщених у додатках до цього Посібника.

1. ОСНОВИ РОБОТИ УПОВНОВАЖЕНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Закон у ч. 6 ст. 13-1 серед завдань уповноважених підрозділів (уповноваженої особи) визначає: забезпечення захисту працівників, які повідомили про порушення вимог цього Закону, від застосування негативних заходів впливу з боку керівника або роботодавця відповідно до законодавства щодо захисту викривачів.

У ст.13-1 Закону визначено загальні повноваження які також мають використовуватись у сфері захисту викривачів, а у ст. 53-9 Закону визначені спеціальні повноваження уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів.

1.1 Загальні повноваження уповноважених підрозділів

До повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів належать:

- розгляд повідомлень про порушення вимог Закону;
- інформування керівника відповідного органу, Національного агентства або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції, зокрема про які стало відомо з повідомлень викривачів;
- організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; інші порушення Закону; отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації;
- співпраця з викривачами; забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, передбачених законом;
- надання працівникам відповідного органу методичної допомоги та консультацій щодо повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону та захисту викривачів; проведення внутрішніх навчань з цих питань.

1.2 Повноваження уповноважених підрозділів у сфері захисту викривачів

На виконання повноважень у сфері захисту викривачів уповноважені підрозділи (уповноважені особи) Національної поліції мають право:

- витребувати, відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 53⁹ Закону, в інших структурних підрозділів органу документи, зокрема ті, що містять інформацію з обмеженим доступом (крім державної таємниці); робити чи отримувати їх копії;
- викликати та опитувати осіб, дії або бездіяльність яких стосуються повідомлених викривачем фактів, зокрема про керівника, заступників керівника органу;
- звертатися до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб;

- виконувати інші визначені законом повноваження, спрямовані на всебічний розгляд повідомлень викривачів та захист їхніх прав і свобод;
- отримувати від посадових та службових осіб Національної поліції письмові пояснення з приводу обставин, що можуть свідчити про порушення вимог Закону щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів та інших передбачених вимог та обмежень;
- мати доступ до документів та інформації, розпорядником яких є Національна поліція, з урахуванням обмежень, установлених Законом;
- проводити для працівників органу внутрішні навчання та брати участь у них, а також ініціювати проведення нарад з питань запобігання і виявлення корупції;
- надсилати за підписом керівника органу або за його дорученням запити з метою отримання інформації, необхідної для виконання уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) Національної поліції поставлених завдань;
- вносити подання про притягнення винних осіб до відповідальності на виконання повноважень у сфері захисту викривачів.

1.3 Принципи роботи уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) у сфері захисту викривачів та розгляду ними повідомлень

Робота уповноваженої особи має здійснюватися відповідно до таких принципів:

- **верховенство права** – забезпечення пріоритету прав і свобод людини і громадянина, відповідно до Конституції України, у діяльності уповноваженої особи під час виконання завдань і функцій держави;
- **законність** – уповноважений підрозділ (уповноважена особа) Національної поліції здійснює свої повноваження на підставі додержання Конституції України та чинних законів;
- **добросовісність** – дії уповноваженої особи мають бути спрямовані на захист публічних інтересів та базуватися на відмові від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих повноважень; поведінка уповноваженої особи має відповідати вимогам закону та загальноновизнаним етичним нормам;
- **професіоналізм** – компетентне, об'єктивне і неупереджене виконання уповноваженою особою посадових обов'язків; постійне підвищення рівня професійної компетентності;
- **ефективність** – раціональне і результативне використання уповноваженою особою ресурсів для запобігання та виявлення корупції в установі;
- **транспарентність** – відкритість інформації про політики та процедури органу в сфері запобігання та виявлення корупції, про діяльність уповноваженої особи (крім випадків, визначених Конституцією та законами України).

Під час розгляду повідомлень про корупцію та здійсненні співпраці з викривачами уповноважена особа Національної поліції має керуватися такими принципами:

- **аналіз та вивчення** – необхідність проведення систематичного перегляду та коригування внутрішніх політик та процедур з організації роботи з повідомленнями та викривачами;

- **відповідальність** – усвідомлення важливості прийнятих рішень та вжитих дій для всіх зацікавлених сторін;

- **довіра** – інформування потенційних викривачів про державні гарантії захисту викривачів; створення таких умов для спілкування з викривачем, щоб він не боявся надати додаткову інформацію або звернутись за захистом до уповноваженої особи;

- **доступність** – забезпечення безперешкодного доступу для подання повідомлення про корупцію; процес подання таких повідомлень має бути зручним; під час подання повідомлення та його розгляду забезпечується анонімність та конфіденційність викривача;

- **забезпечення захисту викривачів** – працівники уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) під час роботи з викривачами мають усвідомлювати всі ризики для викривачів, пов'язані з повідомленням про корупцію, та вживати заходів в межах своїх повноважень щодо захисту викривачів;

- **зворотний зв'язок** – необхідно постійно підтримувати зв'язок з викривачем, навіть якщо повідомлення надане анонімно (за наявності такої можливості);

- **знання та обізнаність** – постійне інформування потенційних викривачів про можливість подати повідомлення та про повноваження уповноваженої особи щодо його розгляду; інформування викривачів про те, як розглядаються їх повідомлення;

- **конфіденційність** – під час прийняття, реєстрації та на всіх інших етапах розгляду повідомлення про корупцію мають бути виконані вимоги законодавства щодо нерозголошення інформації про викривача;

- **результативність** – повна та всебічна перевірка повідомлення про корупцію; ужиття необхідних заходів в межах повноважень уповноваженої особи;

2. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ПОВІДОМЛЕННЯМИ ВИКРИВАЧІВ

2.1 Формування сприятливого середовища для викривачів та корпоративної культури поваги до викривачів в установі

Роз'яснювальна робота, зокрема надання методичної допомоги, консультацій, проведення внутрішніх навчань, є одним з пріоритетних напрямів діяльності уповноваженої особи, тому має спрямовуватися на забезпечення належного рівня знань та розуміння працівниками органу вимог до повідомлення.

Для результативної роботи в цьому напрямі працівникам уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) необхідно:

- проводити постійний моніторинг повідомлень про корупцію, що надійшли до установи;
- аналізувати зміст таких повідомлень та узагальнювати інформацію за результатами такого аналізу;
- узагальнені матеріали, що не містять інформації з обмеженим доступом, та загальні результати роботи з повідомленнями розміщувати на вебсайті органу;
- у чіткій та доступній формі інформувати громадян та працівників органу про наявність внутрішніх та регулярних каналів для повідомлень;
- ознайомлювати працівників органу з внутрішнім документом, що визначає порядок прийняття та розгляду повідомлень про корупцію.

Крім того, працівниками уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) може бути проведено анонімне анкетування працівників установи.

За результатами проведення анкетування та його аналізу необхідно визначити питання, що потребують додаткового роз'яснення, та підготувати внутрішні навчання з цих питань.

Для проведення таких навчань працівникам уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) необхідно розробити план навчань та процедуру навчань (форми проведення; коло осіб, для яких буде проводитись навчання; відповідальні особи за його проведення тощо).

Після проведення навчань працівникам уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) необхідно оцінити ефективність таких навчань. Це можна зробити шляхом проведення анонімного анкетування. Крім того, можна провести анонімне опитування учасників щодо змісту самих навчань, результати яких можуть бути використані для подальшого їх удосконалення.

Консультації щодо повідомлення про корупцію майже завжди мають індивідуальний характер. Ці консультації можуть здійснюватися працівниками уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) як очно, так і по телефону.

Для роботи з потенційними викривачами працівниками уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) можуть бути розроблені пам'ятки щодо:

- вимог до повідомлення про корупцію;
- видів каналів для повідомлень про корупцію та правил користування

ними;

- порядку розгляду повідомлень про корупцію;
- важливих рекомендацій, котрі необхідно врахувати викривачу.

Зазначимо, що порядок та процедуру планування і проведення внутрішніх навчань можна здійснити за алгоритмом, який викладено вище.

Щодо методичної допомоги додатково зауважимо таке: це можуть бути розроблені працівниками уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) пам'ятки про:

- права викривача;
- заходи його захисту за наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривача, його близьких осіб;
- заходи захисту при порушенні його трудових прав, його близьких осіб або загрози їх порушення тощо.

Крім цього, рекомендується розмістити на вебсайті та інформаційних стендах органу інформацію про порядок роботи з викривачами в органі та здійснення повідомлення про корупцію.

Для розміщення пропонується такий орієнтовний перелік інформації:

- хто може подати повідомлення про корупцію;
- коли і яким чином може бути подане повідомлення про корупцію;
- щодо яких питань може бути подане повідомлення;
- правові підстави подання повідомлення про корупцію;
- результати, яких можна очікувати від розгляду повідомлення;
- уповноважена особа, відповідальна за розгляд повідомлення про корупцію;
- інформація про порядок і строки розгляду повідомлення;
- перелік прав викривача та гарантій захисту;
- спосіб отримання інформації щодо розгляду повідомлення про корупцію;
- питання, які найчастіше є предметом повідомлень;
- спеціально уповноважені суб'єкти, до яких може звернутись потенційний викривач;
- контактна інформація установи, уповноваженої особи;
- посилання на розділ сайту Національного агентства, де розміщується інформація для викривачів.

Першочерговим є формування в потенційних викривачів переконання, що корупційні правопорушення, пов'язані з корупцією правопорушення, інші порушення Закону є суспільно шкідливими явищами, ці прояви гальмують розвиток економіки, суспільних інституцій, а від попередження/виявлення таких правопорушень виграють усі.

Гарантіями формування культури повідомлення в потенційних викривачів є визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень, перевірки та належного реагування на такі повідомлення.

Результатами формування культури повідомлення має стати запровадження в органі нульової толерантності до корупційних, пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, чіткого розуміння їх сутності, типових форм корупційних проявів та корупційних ситуацій, що можуть виникати в повсякденній роботі; формування в працівників знань щодо принципів і механізмів

мів запобігання корупції, умінь та навичок застосування цих знань на практиці; повідомлення працівниками про всі можливі факти корупційних проявів; повага до викривачів як вартових доброчесності.

Механізми заохочення та формування культури повідомлення – це сукупність закріплених у локальних нормативних актах засобів, за допомогою яких в органі формується уявлення про належне повідомлення про корупцію, повага до викривачів, а працівники заохочуються до повідомлення про корупцію.

Отже, механізми заохочення повідомлення реалізуються через комплекс таких засобів:

- затвердження локальних нормативних актів, що визначають форми заохочення, організаційні засади функціонування механізму заохочення;
- надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення;
- упровадження морального та матеріального заохочення викривачів.

Організаційне забезпечення функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення в органі здійснює уповноважена особа.

Уповноваженій особі рекомендується розробити внутрішній документ (документи), яким (якими) визначатимуться механізми заохочення та формування культури повідомлення та порядку їх впровадження; систематично проводити моніторинг його виконання, здійснювати заходи, спрямовані на його реалізацію.

У такому документі мають бути обов'язково визначені, зокрема, організаційні засади функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення, права та гарантії захисту викривачів, форми заохочення та формування культури повідомлення, проведення аналізу та самооцінки успішності заохочення та формування культури повідомлення.

Додатково заохоченню та формуванню культури повідомлення можуть сприяти:

- кодекс (стандарт) етичної поведінки працівників органу;
- пам'ятка щодо етичної поведінки в органі;
- пам'ятка щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача;
- пам'ятка щодо порядку отримання викривачем безоплатної вторинної правової допомоги;
- пам'ятка щодо розгляду повідомлень;
- пам'ятка щодо каналів повідомлення в установі;
- план роботи уповноваженого підрозділу щодо запобігання і виявлення корупції із зазначенням конкретних заходів, строків їх виконання та відповідальних виконавців.

Вказані пам'ятки надаються для ознайомлення при прийнятті на державну службу, на початку проходження служби чи навчання, виконання певної роботи, участі в передбачених законодавством процедурах, що є обов'язковими для початку такої діяльності.

Уповноважена особа здійснює заходи заохочення та формування культури повідомлень в органі шляхом:

- організації ефективної роботи внутрішніх та регулярних каналів повідомлення органу;
- якісного та своєчасного розгляду повідомлень, що надійшли через вну-

трішні та регулярні канали;

- постійної взаємодії з викривачами та інформування їх про стан та результати розгляду повідомлення;
- надання методичної допомоги, консультацій, проведення внутрішніх навчань щодо здійснення повідомлень та захисту викривачів;
- розміщення на офіційному вебсайті та інформаційних дошках органу інформації про внутрішні та регулярні канали повідомлення;
- проведення просвітницької роботи та комунікаційних кампаній для потенційних викривачів.

Система заохочень викривачів може поєднувати застосування до викривачів моральних та матеріальних стимулів.

Заохочення застосовуються без розкриття у внутрішньому документі (наказі) про застосування заходу заохочення дійсних підстав заохочення, за винятком випадків, коли викривач надав письмову згоду на розкриття інформації про його особу.

Стимулювання може здійснюватися шляхом застосування заходів заохочення, передбачених нормами відповідного законодавства. Так заходами заохочення, згідно з ч. 2 ст. 6 Дисциплінарного статуту Національної поліції, є:

- дострокове зняття дисциплінарного стягнення;
- занесення на дошку пошани;
- заохочення грошовою винагородою;
- заохочення цінним подарунком;
- надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти діб;
- заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України;
- заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України;
- дострокове присвоєння чергового спеціального звання;
- присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою;
- заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»;
- заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя».

Матеріальне заохочення може здійснюватися шляхом виплати премій, інших передбачених трудовим законодавством виплат (надання кредиту на купівлю чи будівництво житла, придбання речей, надання путівок до санаторіїв, будинків відпочинку тощо).

Крім того, матеріальне стимулювання можливе за дотримання таких умов:

- повідомлення про корупцію було скеровано потенційним викривачем добровільно. Термін «добровільно» означає те, що особа прийняла рішення без впливу зовнішніх факторів, як-от: проведення щодо працівника службової перевірки чи службового розслідування; отримання заявником запиту щодо обставин, пов'язаних з фактами, що викладені в повідомленні; зобов'язання заявника повідомити про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення в межах своїх посадових обов'язків;
- виплата заохочення не спричинить розкриття особи викривача.

Перелік можливих заохочень для викривачів може бути розширений та деталізований установою на власний розсуд у межах чинного законодавства (див. додаток №6).

2.2 Організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію в органі

Якщо звернутися до європейського досвіду, то в ст. 7 Директиви передбачено, що держави мають заохочувати повідомлення через внутрішні канали для повідомлення інформації перед тим, як використати зовнішні, у тих випадках, коли порушення може бути усунуте на внутрішньому рівні й викривач вважає, що ризик переслідування за повідомлення відсутній.

Ст. 9 Директиви передбачено, що внутрішні канали для отримання повідомлень мають бути розроблені, створені та управлятись у безпечний спосіб, що гарантує конфіденційність особи, яка здійснює повідомлення, та осіб, про яких йде мова в повідомленні, а також перешкоджає доступу до них членів персоналу, які не мають відповідних повноважень.

Також у вищевказаній нормі зазначено, що внутрішні канали мають забезпечувати повідомлення в письмовій та в усній формах.

Що ж до українського законодавства, то, відповідно до ч. 1 ст. 53-2 Закону, викривач самостійно визначає, які канали використати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, а саме: внутрішні, регулярні або зовнішні канали.

Пропонуємо до розгляду визначення таких каналів та суб'єктів, зобов'язаних їх створювати.

Внутрішні канали повідомлення – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу, де викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу.

Регулярні канали повідомлення – шляхи захищеного та анонімного повідомлення інформації викривачем Національному агентству, іншому суб'єкту владних повноважень, до компетенції якого належить розгляд та прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали обов'язково створюються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, органами досудового розслідування, органами, відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими державними органами, установами, організаціями.

Орган має забезпечити створення та належне функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення через:

- *офіційний вебсайт* шляхом створення онлайн-форми повідомлення про корупцію. Онлайн-форма має бути чіткою, зрозумілою та зручною для заповнення викривачем; обов'язково має бути забезпечена можливість повідомити анонімно;

- *спеціальні телефонні лінії* шляхом створення окремої телефонної лінії. Для отримання повідомлень про корупцію не можуть використовуватися особисті телефони працівників уповноваженої особи;

- *електронні поштові скриньки* шляхом створення окремої скриньки для

подання повідомлення про корупцію. Не мають використовуватися особисті електронні поштові скриньки працівників уповноваженої особи.

Звертаємо увагу, що постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання використання доменних імен державними органами в українському сегменті Інтернету» від 21.10.2015 № 851 затверджені вимоги до доменних імен державних органів в українському сегменті Інтернету. Відповідно до вказаної Постанови, центральні органи виконавчої влади, державні адміністрації мають забезпечити використання посадовими особами для здійснення службового листування виключно електронних поштових скриньок, розміщених на серверах, що перебувають у доменній зоні GOV.UA або .UKR.

Важливо, щоб інформація про функціонування каналів була розміщена на головній сторінці вебсайту установи, наприклад, за допомогою розміщення банера «Повідомити про корупцію».

Зовнішні канали повідомлення – шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, зокрема через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки.

У ч. 4 ст. 53 Закону зазначено, що спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції зобов'язані створити захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність.

Водночас, відповідно до ч. 2 ст. 53-1 Закону, спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про корупцію шляхом, зокрема, визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень про корупцію, перевірки та належного реагування на такі повідомлення, обов'язкового створення та забезпечення функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення про корупцію.

Викривач може здійснити повідомлення про корупцію в усній (через анонімні гарячі лінії, тобто по телефону чи через інші системи голосових повідомлень, або на прийомі посадовій особі) або письмовій формі (канали онлайн-зв'язку, електронні поштові скриньки, лист через звичайну поштову скриньку або скриньки, що знаходяться в приміщеннях державних органів).

Через те, що потенційні викривачі бояться, що після повідомлення про корупцію вони зазнають переслідувань з боку керівника, а колеги почнуть до них ставитись неприязно, Закон гарантує право подати повідомлення анонімно, тобто без зазначення своїх персональних даних через захищені анонімні канали зв'язку.

Вимоги до захисту таких каналів зв'язку визначає Національне агентство.

Так наказом Національного агентства від 02.04.2020 № 127/20 затверджені Вимоги до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

У Вимогах зазначаються такі **типи захищених анонімних каналів зв'язку**:

- канал отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи;
- канал отримання повідомлень із використанням електронних поштових

скриньок;

- канал отримання голосових повідомлень із використанням технології ІР-телефонії (анонімна гаряча лінія);

- канал отримання голосових повідомлень із використанням телефонної мережі загального користування (анонімна гаряча лінія).

Як вже зазначалося, відповідно до повноважень уповноважених підрозділів (уповноважених осіб), у сфері захисту викривачів належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію, отримання та організація розгляду повідомленої через зазначені вище канали інформації.

Водночас створення регулярних каналів повідомлення має забезпечити керівник установи, а організація роботи регулярних каналів повідомлення про корупцію, отримання та розгляд повідомленої через такі канали інформації може бути також покладена на уповноважений підрозділ (уповноважену особу).

Ефективна організація роботи уповноваженої особи з внутрішніми каналами повідомлення про корупцію є запорукою успішного запобігання та виявлення корупції в установі.

Організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію – це діяльність уповноваженої особи установи, що включає розподіл обов’язків, повноважень, функцій та координацію всіх залучених структурних підрозділів та осіб (зокрема підрозділів та осіб, які відповідають за технічний напрям роботи із створення внутрішніх каналів та забезпеченню захисту інформації).

Щодо організаційних засад забезпечення захисту анонімних каналів зв’язку треба зазначити, що захист анонімних каналів зв’язку здійснюється шляхом побудови ІТС із застосуванням КСЗІ, що має забезпечувати конфіденційність та гарантувати анонімність особи, яка здійснює повідомлення. КСЗІ повинна мати атестат відповідності.

Отже, функціонування внутрішніх каналів має бути організоване з дотриманням прав викривача на конфіденційність та анонімність, що є належною гарантією нерозголошення відомостей про викривача та засобом його захисту від можливих заходів негативного впливу.¹

З метою реалізації своїх повноважень щодо організації роботи внутрішніх каналів повідомлення про корупцію, уповноваженій особі рекомендується вжити такі заходи:

- довести до відома керівника органу вимоги Закону щодо обов’язкового створення та забезпечення функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення, що є одночасно захищеними анонімними каналами зв’язку;

- надати керівнику органу пропозиції щодо типів каналів, що будуть найбільш ефективними в умовах роботи установи та загальних засад їх функціонування;

- розробити проект організаційно-розпорядчого документа з питань створення та функціонування внутрішніх та регулярних каналів повідомлення про корупцію;

- забезпечити постійний контроль за функціонуванням внутрішніх кана-

¹ Верховна Рада України прийняла законопроект № 3450 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо упорядкування окремих питань захисту викривачів», яким передбачено створення Єдиного порталу повідомлень викривачів (далі – Портал). Цей Портал гарантуватиме дотримання умов конфіденційності та анонімності викривачів, а також забезпечить створення та функціонування внутрішніх каналів повідомлення для усіх установ. Доступ до Порталу має бути забезпечений усім установам, які згідно із Законом зобов’язані створити внутрішні канали повідомлення про корупцію. Таким чином усі внутрішні канали будуть створені та функціонуватимуть через Портал.

лів повідомлення про корупцію;

- розмістити на офіційному вебсайті та інформаційних дошках органу інформацію про внутрішні та регулярні канали для повідомлення про корупцію.

2.3 Процедури прийняття та розгляду повідомлень викривачів уповноваженими підрозділами (уповноваженими особами) з питань запобігання та виявлення корупції

Набуття особою статусу викривача нерозривно пов'язане зі здійсненням нею повідомлення про корупцію. Після того, як в органі було створено та організовано функціонування внутрішніх каналів, має бути організовано та здійснено розгляд повідомлення про корупцію.

У зв'язку з цим, закріплення в локальних нормативних актах органу чітких внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду, перевірки та реагування на повідомлення про корупцію є запорукою їх належного розгляду та дотримання прав викривача під час розгляду, а також формування довіри до установи.

Названі в ч. 2 ст. 53-1 Закону суб'єкти мають розробити документ (документи), яким (якими) визначатимуться внутрішні процедури і механізми прийняття та розгляду повідомлень про корупцію, їх перевірки та належного на них реагування.

Стадіями роботи з повідомленнями про корупцію є:

- *прийняття повідомлення про корупцію* – отримання працівником органу повідомлення через створені в органі захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки) та іншими способами;

- *розгляд повідомлення про корупцію* – вивчення та аналіз повідомлення з метою його оцінки щодо наявності фактичних даних, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону, що можуть бути перевірені;

- *перевірка повідомлення про корупцію* – вивчення та аналіз повідомлення з метою оцінки фактичних даних, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону. Закон виокремлює такі види перевірок: попередня та внутрішня (службова) або розслідування інформації;

- *належне реагування на повідомлення про корупцію* – прийняття посадовими особами органу відповідних рішень за результатами перевірки повідомлення;

- *інформування викривача* – повідомлення викривачеві про проміжкові та кінцеві результати розгляду повідомлення про корупцію в передбачені Законом строки.

Для організації внутрішніх процедур і механізмів прийняття повідомлень про корупцію уповноважена особа Національної поліції розробляє проект локального документа, що визначає внутрішні процедури і механізми, послідовність дій посадових осіб органу при прийнятті, реєстрації, розгляді та перевірці повідомлення про корупцію в установі.

Потрібно мати на увазі, що порядок прийняття, попереднього розгляду та реєстрації вхідних документів органу врегульований також й іншими спеціаль-

ними законами (наприклад, Закони України «Про звернення громадян» та «Про доступ на публічну інформацію», КПК, КУпАП тощо).

Для того, щоб вхідний документ був ідентифікованим та надалі розглянутим належним чином, з посадовими особами, відповідальними за реєстрацію вхідних документів, потрібно проводити відповідні навчання. Під час навчань потрібно звернути увагу вказаних посадових осіб на вимоги до змісту та термінів розгляду звернень громадян відповідно до Закону України «Про звернення громадян» та повідомлень про корупцію відповідно до Закону.

Документ, який визначає внутрішні настанови щодо прийняття та розгляду, перевірки та належного реагування на повідомлення про корупцію, може містити такі розділи:

- порядок прийняття повідомлень про корупцію, що надходять через внутрішні канали повідомлення;
- порядок прийняття повідомлень про корупцію, що надходять через регулярні канали повідомлення;
- порядок прийняття повідомлень про корупцію, що надійшли в інший (крім внутрішніх та регулярних каналів) спосіб, наприклад під час особистого прийому громадян, скриньки довіри, «гарячі» лінії тощо;
- порядок роботи з інформацією, що отримана із зовнішніх каналів;
- реєстрація повідомлень про корупцію;
- облік повідомлень про корупцію;
- доступ до повідомлень про корупцію;
- розгляд, перевірка та реагування на повідомлення про корупцію;
- інформування викривача.

У цьому документі необхідно конкретно зазначити, які саме канали повідомлення є регулярними, а які внутрішніми.

У розділі про порядок прийняття повідомлень про корупцію, що надходять через внутрішні канали повідомлення, має бути визначений підрозділ (посадова особа), який (яка) приймає зазначені повідомлення. Найчастіше, як показує практика, це саме уповноважена особа в установі.

Також в цьому розділі зазначається, які саме засоби зв'язку є внутрішніми каналами (спеціальна телефонна лінія, спеціальна електронна пошта, форма заповнення повідомлення про корупцію на вебсайті). Інформація про внутрішні канали (спеціальна телефонна лінія та години прийому повідомлень про корупцію; спеціальна електронна пошта; посилання на вебсайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію) розміщується на офіційному вебсайті установи.

Крім того, у цьому розділі визначається порядок дій працівників підрозділу (посадової особи) у разі надходження повідомлення про корупцію на спеціальну телефонну лінію, офіційний вебсайт, засобами електронного зв'язку.

У розділі про прийняття повідомлення через регулярні канали повідомлення необхідно зазначити, які саме засоби зв'язку є регулярними каналами (спеціальна телефонна лінія, спеціальна електронна пошта, форма заповнення повідомлення про корупцію на вебсайті). Інформація про регулярні канали (спеціальна телефонна лінія та години прийому повідомлень про корупцію; спеціальна електронна пошта; посилання на вебсайті, за яким здійснюється прийняття повідомлень про корупцію) розміщується на офіційному вебсайті установи.

Також зазначається, на який підрозділ (посадову особу) органу покладено обов'язки приймати повідомлення, що надходять регулярними каналами повідомлення. Зокрема таким підрозділом (посадовою особою) може бути уповноважена особа або підрозділ (посадова особа), яка отримує загальну вхідну кореспонденцію установи. Крім того, у зазначеному розділі рекомендується визначити окрему відповідальну особу, яка приймає повідомлення про корупцію.

Повідомлення через регулярні канали повідомлення можуть отримувати й працівники контакт-центрів (колл-центрів) органу тощо.

Так в ст. 12 Директиви вказано, що у випадках отримання повідомлення іншими засобами (не внутрішніми або регулярними каналами) або членами персоналу, не визначеними відповідальними за розгляд повідомлень, їм забороняється розголошувати інформацію, що може ідентифікувати особу викривача; також вони зобов'язані невідкладно передати таке повідомлення особам, які відповідальні за розгляд повідомлень.

З метою гарантування права викривача на конфіденційність, бажано визначити уповноважений підрозділ (уповноважену особу) як єдиний структурний підрозділ (посадову особу) установи, який (яка) має повноваження отримувати повідомлення за усіма каналами.

У розділі про прийняття повідомлень, що надійшли іншими засобами зв'язку, необхідно передбачити, що у відповідному підрозділі установи, який забезпечує реєстрацію вхідної кореспонденції, визначається особа, яка здійснює реєстрацію повідомлень про корупцію, та яким чином отримані повідомлення про корупцію передаються до уповноваженої особи.

Така особа має пройти відповідне навчання щодо обробки повідомлень від викривачів, зокрема з питань забезпечення конфіденційності та належного документування повідомлень про корупцію. Крім того, уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) може бути розроблена пам'ятка, буде зазначено, що таке корупційне правопорушення, правопорушення, пов'язане з корупцією, інше порушення Закону та перелік таких правопорушень.

У розділі документ, що стосується реєстрації повідомлення про корупцію, треба зазначити індекси, згідно з якими реєструються повідомлення про корупцію (наприклад, ПК – повідомлення про корупцію; ПКП – повідомлення про корупцію щодо працівника установи; А-ПК – анонімне повідомлення про корупцію; А-ПКП – анонімне повідомлення щодо працівника установи).

Крім того, у зазначеному розділі визначається порядок передачі повідомлення підрозділом (посадовою особою), який (яка) здійснив його реєстрацію, керівнику уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) для організації безпосереднього розгляду.

У розділі про доступ до повідомлень про корупцію необхідно зазначити керівника органу та працівників уповноваженого підрозділу (уповноважену особу) як осіб, які можуть мати доступ до зазначених повідомлень.

Звертаємо увагу, що доступ до повідомлень про корупцію повинно мати обмежене коло осіб, щоб не допустити розголошення інформації щодо викривача.

Усі вищевказані дії дадуть змогу працівникам відповідних підрозділів органу орієнтуватися в процедурі прийняття повідомлень і не допустити порушень прав викривачів на стадіях отримання та реєстрації таких повідомлень.

Повідомлення, незалежно від способів їх надходження, підлягають обліку в

«Журналі обліку повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону», що ведеться уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою).

Такий облік можна здійснювати за кількістю і видами отриманих повідомлень про корупцію (анонімні або із зазначенням авторства), способами їх надходження, станом виконання та результатами розгляду.

Ст. 18 Директиви передбачено ведення обліку повідомлень всіма установами з дотриманням вимог конфіденційності.

Працівнику уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) необхідно здійснювати систематичний моніторинг зовнішніх каналів, зокрема засобів масової інформації, вебресурсів тощо, у яких згадується орган, де він працює.

У разі виявлення працівником уповноваженого підрозділу (уповноваженою особою) поширеної через зовнішні канали інформації про можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, іншого порушення Закону в органі він (вона) зобов'язані провести попередню перевірку інформації, зазначену в повідомленні.

За результатами попередньої перевірки інформації про можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, іншого порушення Закону в установі працівнику уповноваженого підрозділу (уповноваженій особі) необхідно розпочати перевірку повідомлення про корупцію та прийняти рішення в порядку ст. 53-2 Закону.

Залежно від виду повідомлення про корупцію (анонімне або із зазначенням авторства), у Законі визначено відповідний порядок його перевірки.

Так анонімні повідомлення про корупцію підлягають розгляду в порядку та в строки, установлені ч.ч. 5, 6 ст. 53, ст. 53-2 Закону, а повідомлення про корупцію із зазначенням авторства розглядаються в порядку та в строки, що передбачені ч. 6 ст. 53, ст. 53-2 Закону.

Розглянемо порядок дій працівників уповноваженої особи органу при отриманні повідомлення про корупцію.

2.3.1 Порядок розгляду анонімних повідомлень про корупцію

Анонімне повідомлення про корупцію підлягає розгляду, якщо наведена в ньому інформація стосується конкретної особи, містить фактичні дані, що можуть бути перевірені (ч. 5 ст. 53 Закону).

Зазначене повідомлення підлягає перевірці в строк не більше 15 днів від дня його отримання. Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні про корупцію, неможливо, керівник органу або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів від дня його отримання.

Таке продовження може бути здійснене шляхом накладання резолюції на доповідну (службову) записку керівника уповноваженої особи з обґрунтуванням необхідності продовження терміну розгляду.

У разі підтвердження викладеної в повідомленні інформації, керівник органу або особа, яка виконує його обов'язки, вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності, а у випадках виявлення ознак кримінального

або адміністративного правопорушення також інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Відповідно до ч. 6 ст. 53 Закону, посадові і службові особи установи, її структурних підрозділів у разі виявлення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи одержання повідомлення про вчинення такого правопорушення працівниками установи, її структурних підрозділів зобов'язані у межах своїх повноважень ужити заходів щодо припинення такого правопорушення та негайно, протягом 24 годин, письмово повідомити про його вчинення спеціально уповноважений суб'єкт.

Незалежно від стану розгляду повідомлення викривача, у разі виявлення ознак кримінального або адміністративного правопорушення, уповноважена особа повідомляє про це спеціально уповноваженого суб'єкта негайно, протягом 24 годин з моменту такого виявлення.

У разі, якщо отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника відповідної установи, до якої надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки в триденний строк надсилається до Національного агентства, яке визначає порядок подальшого розгляду такої інформації.

2.3.2 Порядок розгляду повідомлен про корупцію із зазначенням авторства

Повідомлення про корупцію із зазначенням авторства має містити фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень вимог Закону, які можуть бути перевірені (ч. 2 ст. 53-2 Закону).

У разі, якщо отримана інформація про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону не належить до компетенції установи, до якої вона надійшла, викривач повідомляється про це у триденний строк без проведення попередньої перевірки з роз'ясненням щодо компетенції органів, уповноважених на проведення перевірки або розслідування відповідної інформації.

У випадку отримання інформації щодо дій або бездіяльності керівника установи, до якої надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки в триденний строк надсилається до Національного агентства, яке визначає порядок подальшого розгляду такої інформації.

Звертаємо увагу, що, згідно з п. 5 ч. 2 розд. III Типового положення, керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) підписує та направляє повідомлення до спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції щодо порушень вимог Закону працівниками установи, зокрема керівником.

Тобто, якщо керівник органу відмовиться направляти до Національного агентства повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону щодо його дій або бездіяльності, це повинен зробити керівник уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) в триденний строк.

Це має бути враховано під час внесення змін до інструкції з діловодства установи.

У разі, якщо повідомлення про корупцію надійшло через регулярні або внутрішні канали повідомлення такої інформації, воно підлягає попередній перевірці в строк не більше як 10 робочих днів.

Законом визначено, що за результатами попередньої перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

- призначити проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації в разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності;
- передати матеріали до органу досудового розслідування в разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення в порядку, передбаченому КПК України;
- закрити провадження в разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні.

Відповідно до абз. 6 ч. 3 ст. 53-2 Закону, викривачу надається детальна письмова інформація про результати попередньої перевірки за його повідомленням про корупцію в триденний строк з дня завершення відповідної перевірки.

Звертаємо увагу, що ненаправлення в триденний строк такої інформації викривачу є порушенням вимог Закону.

Залежно від специфіки органу, порядок проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування може бути врегульований як на законодавчому рівні, так і локальним нормативним актом установи.

Також зазначимо, що в працівників уповноваженої особи, які відповідальні за розгляд повідомлення про корупцію, в більшості випадків будуть відсутні повноваження приймати рішення про проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування.

У зв'язку з цим, рекомендується підготувати доповідну записку на ім'я керівника установи, у якій зазначити результати попередньої перевірки та наголосити на необхідності проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування.

Відповідно до Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції України, затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України 07.11.2018 №893, службове розслідування призначається за письмовим наказом керівника, якому надані повноваження із застосування до поліцейського дисциплінарного стягнення.

Підставами для призначення службового розслідування є заяви, скарги та повідомлення громадян, посадових осіб, інших поліцейських, засобів масової інформації, рапорти про вчинення порушення, що має ознаки дисциплінарного проступку, або безпосереднє виявлення ознак такого проступку посадовою особою поліції за наявності достатніх даних, що вказують на ознаки дисциплінарного проступку.

Службове розслідування призначається, зокрема, за наявності даних про надходження подання спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції або припису Національного агентства з питань запобігання корупції, у якому міститься вимога щодо проведення службового розслідування з метою виявлення причин та умов, за яких стало можливим учинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення чи невиконання вимог Закону Украї-

ни «Про запобігання корупції».

Звертаємо увагу, що, відповідно до вимог Закону, проведення службового розслідування за повідомленнями про корупцію не може бути доручене особі, якої або близьких осіб якої стосується інформація, викладена в такому повідомленні.

Окрім проведення службового розслідування, Законом передбачено проведення внутрішньої (службової) перевірки. Зазначимо, що під проведенням внутрішньої (службової) перевірки мається на увазі збір інформації (надсилання запитів до інших структурних підрозділів установи, отримання пояснень працівників цих структурних підрозділів органу тощо). Порядок проведення таких перевірок може бути розроблений уповноваженим підрозділом (уповноваженою особою) та затверджений керівником установи.

Внутрішня (службова) перевірка або розслідування за повідомленням про корупцію проводиться в строк не більше 30 днів з дня завершення попередньої перевірки. Якщо в зазначений строк перевірити інформацію неможливо, керівник відповідного органу чи його заступник подовжують строк перевірки або розслідування інформації до 45 днів, про що повідомляється викривачеві.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 53-2 Закону, за результатами службового розслідування (внутрішньої (службової) перевірки) службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

- передати матеріали до органу досудового розслідування в разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення;
- у межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію щодо яких повідомлено, про усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, а також про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

Необхідно пам'ятати, що в службових осіб, відповідальних за проведення внутрішньої (службової) перевірки, немає повноважень приймати рішення про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства. Тому вони мають підготувати на ім'я керівника органу доповідну (службову) записку або висновок з зазначенням результатів внутрішньої (службової) перевірки.

Окрім того, відповідно до п. 2 розділу VI Порядку проведення службових розслідувань у Національній поліції України, підсумковим документом службового розслідування є висновок службового розслідування, який складається зі вступної, описової та резолютивної частин. Висновок службового розслідування готує і підписує дисциплінарна комісія.

У вступній частині висновку службового розслідування викладаються такі відомості:

- дата і місце складання висновку службового розслідування, прізвище та ініціали, посада і місце служби (роботи) голови (заступника голови) та членів дисциплінарної комісії, що проводила службове розслідування;
- підстава для проведення службового розслідування;
- форма розгляду справи дисциплінарною комісією (відкрите засідання чи письмове провадження).

● В описовій частині висновку службового розслідування викладаються відомості, установлені під час проведення службового розслідування:

● обставини справи, зокрема обставини вчинення поліцейським дисциплінарного проступку, час, місце, спосіб, мотив учинення дисциплінарного проступку, його наслідки (їх тяжкість), що настали у зв'язку з цим;

● посада, звання, прізвище, ім'я, по батькові, персональні дані (дата і місце народження, освіта, період служби в поліції і на займаній посаді - із дотриманням вимог Закону України «Про захист персональних даних»), відомості, що характеризують поліцейського, щодо якого проводиться службове розслідування, а також дані про наявність або відсутність у нього дисциплінарних стягнень;

● пояснення поліцейського щодо обставин справи, а в разі відмови від надання такого пояснення - інформація про засвідчення цього факту відповідним актом про відмову надати пояснення чи поштове повідомлення про вручення або про відмову від отримання виклику для надання пояснень чи повернення поштового відправлення з позначкою про невручення;

● пояснення безпосереднього керівника поліцейського щодо обставин справи;

● пояснення інших осіб, яким відомі обставини справи;

● документи та матеріали, що підтверджують та (або) спростовують факт учинення дисциплінарного проступку;

● обставини, що обтяжують або пом'якшують відповідальність поліцейського, визначені статтею 19 Дисциплінарного статуту Національної поліції України;

● причини та умови, що призвели до вчинення виявленого дисциплінарного проступку; обставини, що знімають із поліцейського звинувачення.

● У резолютивній частині висновку службового розслідування дисциплінарною комісією зазначаються:

● висновок щодо наявності або відсутності в діянні поліцейського дисциплінарного проступку, а також щодо його юридичної кваліфікації з посиланням на положення закону, іншого нормативно-правового чи організаційно-розпорядчого акта, наказу керівника, який було порушено;

● вид стягнення, що пропонується застосувати до поліцейського в разі наявності в його діянні ознак дисциплінарного проступку;

● відомості про списання чи відновлення використаних, пошкоджених або втрачених матеріальних цінностей, зброї, боеприпасів, службових документів, а також про надсилання матеріалів службового розслідування до відповідних органів для прийняття рішення згідно із законодавством;

● запропоновані заходи, спрямовані на усунення виявлених під час службового розслідування недоліків, причин та умов виникнення обставин, що стали підставою для призначення службового розслідування.

Висновок службового розслідування підписують голова, заступник голови та члени дисциплінарної комісії.

У разі, якщо за результатами службового розслідування в діях поліцейського встановлено склад дисциплінарного проступку, дисциплінарна комісія разом з висновком службового розслідування подає уповноваженому керівнику проект наказу про накладення на цього поліцейського дисциплінарного стягнення.

Висновок службового розслідування затверджує керівник, який його при-

значив, або особа, яка виконує обов'язки керівника.

Відповідно до Закону, матеріали попередньої та внутрішньої (службової) перевірок або розслідувань повідомленої інформації про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, інших порушень Закону зберігаються установою протягом трьох років з дня отримання такої інформації.

Щодо вимоги передати матеріали до органу досудового розслідування в разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення в порядку, передбаченому КПК, зазначимо далі таке.

Якщо в ході проведення попередньої перевірки повідомлення службовою особою, відповідальною за проведення такої перевірки, встановлено ознаки кримінального або адміністративного правопорушення, то матеріали необхідно передати до органу досудового розслідування негайно, протягом 24 годин з моменту виявлення таких ознак (ч. 6 ст. 53 Закону).

Щодо порядку закриття провадження в разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні про корупцію, необхідно врахувати, що службова особа, відповідальна за проведення попередньої перевірки, може підготувати висновки (довідку, службову або доповідну записку) на ім'я керівника органу про те, що викладені в зазначеному повідомленні факти не підтвердились.

Відповідно до ст. 53-6 Закону, викривач має право отримувати інформацію за кінцевими результатами розгляду, перевірки та/або розслідування. Інформування має відбуватись незалежно від того, підтвердилася інформація чи ні.

2.4 Практичні рекомендації уповноваженим особам щодо розгляду повідомлень про корупцію та роботі з викривачами

Важливо насамперед встановити довірливі відносини з особою, яка здійснює повідомлення про корупцію. Цього можна досягти лише шляхом постійного своєчасного та повного інформування викривача про: кожну стадію опрацювання його повідомлення; варіанти рішень за результатами його перевірки; ризики для викривача через відповідне повідомлення; його права та гарантії захисту.

З метою уникнення формування надмірних очікувань, варто роз'яснити викривачу ваші реальні можливості та обмеження як уповноваженої особи.

Важливо підтримувати постійний зв'язок з особою, яка здійснила повідомлення про корупцію, та обов'язково інформувати її про результати розгляду повідомлення.

Необхідно також відразу ж узгодити з викривачем основні правила спілкування, а також виконувати взяті на себе зобов'язання. Це варто робити навіть, якщо повідомлена викривачем інформація не містить фактичних даних, а за результатом розгляду повідомлення буде прийнято рішення про закриття провадження. Постійне інформування викривача створить довіру не лише щодо розгляду його конкретного повідомлення про корупцію, а й у цілому до роботи уповноваженої особи та установи.

Для перевірки кожного повідомлення про корупцію уповноваженій особі рекомендується скласти план його перевірки.

На етапі попередньої перевірки викладеної інформації перевагу треба на-

дати роботі з документами, а не опитуванню працівників. Важливо отримати доступ та опрацювати всі документи, що стосуються обставин, згаданих у повідомленні, і лише потім переходити до опитування.

Навіть якщо інформація, що викладена в повідомленні про корупцію не підтвердилася, конфіденційність особи, яка її повідомила, необхідно зберігати.

У випадку, якщо за результатами попередньої перевірки ухвалено рішення про передачу повідомлення до органу досудового розслідування через наявність ознак кримінального правопорушення, уповноважена особа повинна в межах чинних повноважень з'ясувати причини та умови, що сприяли вчиненню відповідного правопорушення з метою запобігання надалі подібним діям в установі.

Важливо пам'ятати, що багато з отриманих повідомлень будуть за своїм змістом швидше скаргами, ніж повідомленням про корупцію. Незважаючи на це, уповноважені особи повинні уважно перевіряти кожне повідомлення, що надійшло від заявника. Водночас у будь-якому випадку важливо повідомити та належно обґрунтувати своє рішення особі, яка зробила повідомлення.

При безпосередньому зверненні працівника до уповноваженої особи важливо заохотити працівника повідомити всі факти, що слугували для висновку про вчинення корупційного правопорушення.

Якщо працівник не хоче подавати повідомлення в письмовій формі, треба задокументувати усне повідомлення викривача шляхом складання відповідного письмового документа.

Під час опитування особи, яка має намір здійснити повідомлення, варто застосовувати техніку п'яти запитань (хто? що? коли? де? чому?), адже на цьому етапі важливо зібрати якомога більше фактів, які б підтверджували повідомлену інформацію. Необхідно, якщо це можливо, розглядати отриману від викривача інформацію в більш широкому контексті. Також треба пам'ятати, що основним завданням опитування є отримання від викривача впорядкованої та структурованої інформації.

Техніка п'яти питань дозволяє описати ситуацію в обсязі, достатньому для її правильної попередньої оцінки та розробки плану подальших дій, перспектив розгляду. У відповіді на кожне з поставлених питань мають міститися фактичні дані, і на жодне із згаданих питань не може бути надана проста відповідь на зразок «так» або «ні».

Важливо пам'ятати, що викривач, зазвичай, відчуває певне занепокоєння щодо розкриття його особи у зв'язку із здійсненням повідомлення та як наслідок очікує помсти з боку особи, щодо якої було зроблено викриття. Це характерно, перш за все, для установ з міцною корпоративною культурою і цінностями.

Саме тому, готуючи анкету із запитаннями, подивіться на неї з точки зору викривача. Ви хочете отримати якомога більше інформації, але яке враження справляють ці запитання на викривача? Запитувана інформація може його/її ідентифікувати? Із сукупності поставлених питань можна здогадатися, хто є особою, яка повідомила? Запитувані подробиці, що здаються незначними, можуть стати причиною для відмови від повідомлення того, хто повідомляє й вже відчуває занепокоєння?

Також важливо надавати викривачу необхідні консультації, зокрема шляхом надання пам'яток про права викривачів, рекомендацій щодо поведінки викривача до/під час/ після здійснення повідомлення тощо.

3. ДОДАТКИ

Додаток № 1

ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ ЄС ПРО ЗАХИСТ ОСІБ, ЯКІ ПОВІДОМЛЯЮТЬ ПРО ПОРУ- ШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА СОЮЗУ, № 2019/1937 ВІД 23.10.2019

ГЛАВА I СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА УМОВИ ЗАХИСТУ

Стаття 1

Мета

Метою цієї Директиви є забезпечення дотримання законодавства та політик Союзу в конкретних сферах через встановлення єдиних мінімальних стандартів, які забезпечують високий рівень захисту осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу.

Стаття 2

Матеріальна сфера застосування

1. Ця Директива встановлює єдині мінімальні стандарти щодо захисту осіб, які повідомляють про такі порушення законодавства Союзу:

- порушення, які потрапляють в сферу застосування актів Союзу, що визначені в Додатку, які стосуються таких сфер:
 - державні закупівлі;
 - фінансові послуги, продукти та ринки, а також запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму;
 - безпека продуктів та їх відповідність стандартам;
 - безпека на транспорті;
 - охорона навколишнього середовища;
 - радіаційний захист та ядерна безпека;
 - безпека харчових продуктів та кормів, здоров'я та добробут тварин;
 - громадське здоров'я;
 - захист прав споживачів;
 - захист приватності та персональних даних; безпека мереж та інформаційних систем;
- порушення, які впливають на фінансові інтереси Союзу, згідно зі Статтею 325 ДФЕС² та, як надалі визначено, відповідними законами Союзу;
- порушення, які стосуються внутрішнього ринку, згідно Статті 26(2) ДФЕС, зокрема порушення правил Союзу щодо конкуренції та державної допомоги, а також порушення, які стосуються внутрішнього ринку, щодо актів, які порушують правила оподаткування прибутку підприємств, чи схем, мета яких

² Договір про функціонування Європейського союзу (прим.перекладача)

полягає в отриманні податкових пільг, що позбавляє законодавство оподаткування прибутку підприємств, яке застосовується, його предмету та цілі.

2. Ця Директива не обмежує права Держав-членів розширювати заходи захисту згідно з національним законодавством щодо сфер чи актів, які не охоплено пунктом 1.

Стаття 3

Зв'язок з іншими актами Союзу та положеннями національного законодавства

У разі, коли галузевими актами Союзу, що перераховані в Частині II Додатку, передбачено конкретні правила щодо повідомлення про порушення, застосовуються такі правила. Положення цієї Директиви застосовуються тією мірою, наскільки предмет є неврегульований такими обов'язковими галузевими актами Союзу.

Ця Директива не впливає на зобов'язання Держав-членів забезпечити національну безпеку чи на їх повноваження щодо захисту власних істотних безпечових інтересів. Зокрема, вона не застосовується до повідомлення про порушення правил закупівель, що стосуються аспектів оборони чи безпеки, окрім випадків, коли вони охоплюються відповідними актами Союзу.

Ця Директива не впливає на застосування законодавства Союзу чи національного законодавства, що стосується будь-якої з таких сфер:

- захист інформації з обмеженим доступом³;
- захист юридичних або медичних професійних привілеїв на збереження професійної таємниці;
- таємниця судового засідання;
- правила провадження у кримінальних справах.

4. Ця Директива не впливає на національні правила щодо застосування працівниками їхніх прав на отримання консультацій їхніх представників чи професійних спілок та щодо захисту від будь-яких необґрунтованих шкідливих заходів, яких було вжито в результаті консультацій, а також автономності соціальних партнерів та їхнього права укладати колективні угоди. Це не обмежує рівня захисту, що надається цією Директивою.

Стаття 4.

Особи, до яких застосовується ця Директива

1. Ця Директива застосовується до осіб, які повідомляють про порушення і які працюють у приватному чи державному секторах, які отримали інформацію про порушення в рамках робочої діяльності, включаючи принаймні таких осіб:

- особи, які мають статус працівника в значенні Статті 45(1) ДФЄС, зокрема державних службовців;
- особи, які мають статус самозайнятої особи в значенні Статті 49 ДФЄС;
- акціонери та особи, які належать до адміністративного, управлінського чи наглядового органу підприємства, зокрема є членами без виконавчих повноважень; а також волонтери та тренери як на оплатній, так і на безоплатній основі;
- будь-які особи, котрі працюють під наглядом та управлінням підрядни-

³ Classified information – в оригіналі, мова швидше йде про інформацію доступ до якої обмежено із мотивів державної безпеки (прим.перекладача).

ків, субпідрядників та постачальників.

2. Ця Директива також застосовується до осіб, які повідомляють порушення, якщо вони повідомляють чи розкривають для громадськості інформацію про порушення, яку вони отримали в робочих відносинах, що з того часу припинилися.

3. Ця Директива також застосовується до осіб, які повідомляють про порушення, трудові відносини яких ще не набрали чинності, якщо інформацію про порушення було отримано в процесі прийняття на роботу чи інших перемовин, що передують укладенню контракту.

4. Заходи щодо захисту осіб, які повідомляють про порушення, що встановлені в Главі VI, також застосовуються у відповідних випадках до:

- осіб, які сприяють повідомленню;
- третіх осіб, які пов'язані з особами, які повідомляють про порушення і які можуть зазнати помсти в рамках діяльності, що пов'язана з роботою, як-то колеги чи родичі осіб, які повідомляють про порушення;
- юридичних осіб, якими володіє особа, яка повідомляє про порушення, на яких вона працює чи з якими вона іншим чином пов'язана в рамках діяльності, що пов'язана з роботою.

Стаття 5

Визначення

Для цілей цієї Директиви застосовуються такі визначення:

«порушення» означає дії чи бездіяльність, які:

є незаконними та стосуються законодавства Союзу і матеріальних сфер, до яких застосовується ця Директива, про які йдеться в Статті 2; чи

суперечать предмету чи меті правил, які встановлено законодавством Союзу, у межах матеріальних сфер, до яких застосовується ця Директива, про які йдеться в Статті 2;

«інформація про порушення» означає інформацію, включаючи розумні підозри про дійсні чи потенційні порушення, що сталися чи ймовірно стануться в організації, де особа, яка повідомляє про порушення, працює або працювала, чи в іншій організації, з якою особа, яка повідомляє про порушення, має або мала контакти через її роботу, і про спроби приховати такі порушення;

«повідомляти» чи «повідомлення» означає усне чи письмове доведення інформації про порушення до відома;

«внутрішнє повідомлення» означає доведення інформації про порушення до відома всередині юридичної особи в приватному чи державному секторі в усній чи письмовій формах;

«зовнішнє повідомлення» означає доведення інформації про порушення до відома компетентних органів в усній чи письмовій формах;

«публічне розкриття» чи «розкривати для громадськості» означає зробити інформацію про порушення доступною в публічній сфері;

«особа, яка повідомляє про порушення» означає фізичну особу, яка повідомляє чи розкриває для громадськості інформацію про порушення, яку вона отримала в рамках виконання нею діяльності, що пов'язана з роботою;

«особа, яка сприяє повідомленню» означає фізичну особу, яка допомагає особі, яка повідомляє про порушення, в процесі повідомлення про порушення в

рамках діяльності, що пов'язана з роботою, і допомога якої повинна бути конфіденційною;

«в рамках діяльності, що пов'язана з роботою» означає поточну діяльність чи діяльність в минулому в приватному чи державному секторах, завдяки якій, незалежно від характеру такої діяльності, особа отримує інформацію про порушення, та в рамках якої такі особи можуть зазнати переслідування в разі повідомлення ними такої інформації;

«особа, про яку йдеться» означає юридичну чи фізичну особу, про яку йдеться в повідомленні чи розкритті для громадськості як про особу, якій приписується порушення, чи з ким така особа асоціюється;

«переслідування» означає пряму чи опосередковану дію чи бездіяльність, яка відбувається в рамках діяльності, що пов'язана з роботою, спричиняється внутрішнім чи зовнішнім повідомленням чи розкриттям для громадськості, і яка спричиняє чи може спричинити необґрунтовану шкоду особі, яка повідомляє про порушення;

«реагування» означає будь-яку дію, яка вчиняється отримувачем повідомлення про порушення чи будь-яким компетентним органом для оцінки правдивості звинувачень, що містяться в повідомленні, і, у відповідних випадках, для виправлення порушення, про яке повідомляється, зокрема через вжиття заходів таких, як внутрішнє розслідування, розслідування, обвинувачення, заходи щодо відшкодування коштів чи закриття провадження;

«інформування про заходи, яких було вжито» означає надання особі, яка повідомляє про порушення, інформації про заходи, які передбачені чи яких вжито як реагування, та про підстави для такого реагування;

«компетентний орган» означає національний орган, який визначений для отримання повідомлень відповідно до Глави III, та інформування особи, яка повідомляє про порушення, про вжиті заходи, та/ чи визначений здійснювати обов'язки, передбачені цією Директивою, зокрема щодо реагування.

Стаття 6

Умови захисту осіб, які повідомляють про порушення

1. Особи, які повідомляють про порушення, мають право на захист за цією Директивою за умови, що:

вони мають розумні підстави вважати, що інформацію про порушення, яку було повідомлено, була правдивою на час повідомлення, і що така інформація охоплюється сферою застосування цієї Директиви; і

вони повідомили про порушення внутрішньо відповідно до Статті 7 або зовнішньо відповідно до Статті 10 чи зробили публічне розкриття відповідно до Статті 15.

2. Не обмежуючи існуючих зобов'язань щодо забезпечення анонімності повідомлення відповідно до законодавства Союзу, ця Директива не впливає на повноваження Держав-членів вирішувати, чи зобов'язані юридичні особи в приватному чи державному секторі, а також компетентні органи приймати та реагувати на анонімні повідомлення про порушення.

3. Особи, які здійснили повідомлення чи публічне розкриття інформації про порушення анонімно, але особи яких надалі було встановлено і які зазнали переслідування, незважаючи на це, мають право на захист, що передбачений

Главою VI, за умови, що вони відповідають умовам, які встановлені в пункті 1.

4. Особи, які здійснюють повідомлення до відповідних установ, органів, офісів чи агентств Союзу про порушення, до яких застосовується ця Директива, мають право на захист, як встановлено в цій Директиві згідно з тими ж умовами, що й для осіб, які здійснюють зовнішнє повідомлення.

ГЛАВА II ВНУТРІШНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ

Стаття 7

Повідомлення через внутрішні канали для повідомлення

1. Як правило, і не обмежуючи положення Статей 10 та 15, інформацію про порушення може бути повідомлено через застосування внутрішніх каналів для повідомлення із застосуванням процедур, які передбачені в цій Главі.

2. Держави-члени заохочують повідомлення через внутрішні канали для повідомлення інформації перед тим, як повідомляти через зовнішні канали для повідомлення інформації, у тих випадках, коли порушення може бути належним чином усунуте на внутрішньому рівні і особа, яка повідомляє про порушення, вважає, що ризик переслідування відсутній.

3. Належна інформація щодо використання внутрішніх каналів повідомлення, про які йдеться в пункті 2, надається, виходячи з інформації, що надається юридичними особами у приватному та державному секторі відповідно до підпункту (g) статті 9(1), чи компетентними органами відповідно до підпункту (a) Статті 12(4) та Статті 13.

Стаття 8

Зобов'язання створити канали для внутрішнього повідомлення

1. Держави-члени після консультацій та узгодження із соціальними партнерами, де це передбачене національним законодавством, забезпечують створення юридичними особами в приватному та державному секторі каналів та процедур для внутрішнього повідомлення та для реагування.

2. Канали та процедури, про які йдеться в пункті 1 цієї Статті, надають можливість працівникам повідомляти інформацію про порушення. Вони можуть надавати можливість іншим особам, про яких йдеться у підпунктах (b), (c) та (d) Статті 4(1) та Статті 4(2), які мають контакт з юридичною особою в рамках діяльності, що пов'язана з роботою, також повідомляти інформацію про порушення.

3. Пункт 1 застосовується до юридичних осіб у приватному та державному секторі, кількість працівників яких становить 50 чи більше.

4. Поріг, що встановлений пунктом 3, не застосовується до юридичних осіб, до яких застосовується законодавство Союзу, про яке йдеться в Частині I.B та II Додатку.

5. Управління каналами для повідомлення може здійснюватися на внутрішньому рівні особою чи відділом, що визначені для таких цілей, чи на зовнішньому рівні третьою стороною. Гарантії та вимоги, про які йдеться в Статті 9(1),

також застосовуються до уповноважених третіх сторін, які здійснюють управління каналом для повідомлення інформації від імені юридичної особи в приватному секторі.

6. Юридичні особи в приватному секторі з кількістю працівників від 50 до 249 можуть спільно користуватися ресурсами, що стосуються отримання повідомлень та здійснення будь-якого розслідування. Це не впливає на зобов'язання, які накладаються на таких юридичних осіб цією Директивою, щодо дотримання конфіденційності, інформування про вжиті заходи та усунення порушення, про яке повідомлено.

7. Після належної оцінки ризиків із врахуванням характеру діяльності юридичних осіб та рівня ризику, що впливає, зокрема щодо довкілля чи громадського здоров'я, Держави-члени можуть установити вимогу щодо юридичних осіб у приватному секторі, кількість працівників яких становить менше 50, створити канали та процедури для внутрішнього повідомлення відповідно до Глави II.

8. Держави-члени повідомляють Комісію про будь-які рішення, які вони приймають щодо встановлення вимоги до юридичних осіб у приватному секторі щодо створення каналів для внутрішнього повідомлення відповідно до пункту 7. Таке повідомлення включає підстави для прийняття такого рішення та критерії, які використовувалися при оцінці ризику, про який йдеться в пункті 7. Комісія доводить таке рішення до відома інших Держав-членів.

9. Пункт 1 застосовується до всіх юридичних осіб у державному секторі, зокрема до будь-якої юридичної особи, якою володіють чи яку контролюють такі юридичні особи.

Держави-члени можуть звільнити органи управління міст із кількістю мешканців менше 10000, чи кількість працівників яких становить менше 50, чи інших юридичних осіб, про яких йдеться в першому підпункті цього пункту, кількість працівників яких становить менше 50, від зобов'язання, про яке йдеться в пункті 1.

Держави-члени можуть передбачити, що канали внутрішнього повідомлення можна спільно використовувати різними муніципальними органами управління чи управляти спільними муніципальними органами відповідно до національного законодавства за умови, що спільні канали для внутрішнього повідомлення відрізняються і не залежать від відповідних каналів для зовнішнього повідомлення.

Стаття 9

Порядок внутрішнього повідомлення та реагування

1. Порядок внутрішнього повідомлення та реагування, про що йдеться у Статті 8, включає таке:

- канали для отримання повідомлень, які розроблені, створені та управляються в безпечний спосіб, що забезпечує конфіденційність особи, яка здійснює повідомлення, та захист будь-якої третьої сторони, про яку йдеться в повідомленні, а також перешкоджає доступу до них членами персоналу, які не мають відповідних повноважень;

- підтвердження отримання повідомлення особою, яка повідомляє про порушення, протягом семи днів від отримання;

- призначення безсторонньої особи чи відділу, що мають повноваження реагувати на повідомлення і можуть бути тими ж особою чи відділом, які отримують повідомлення і ведуть комунікацію з особою, яка повідомляє про порушення, і за необхідності вимагають додаткову інформацію від особи, яка повідомляє про порушення, чи інформують її про заходи, яких було вжито;

- добросовісне реагування визначеною особою чи відділом, про які йдеться в підпункті (с);

- добросовісне реагування, якщо це передбачене національним законодавством, на анонімні повідомлення;

- розумні часові рамки для інформування про заходи, яких було вжито, що не перевищували б трьох місяців від підтвердження отримання чи, у разі, якщо підтвердження повідомлення не надсилалося особі, яка повідомляє про порушення, трьох місяців від закінчення триденного періоду після подання повідомлення;

- надання чіткої та доступної інформації про порядок подання повідомлення за зовнішніми каналами компетентним органам відповідно до Статті 10 і у відповідних випадках до установ, органів, офісів чи агентств Союзу.

2. Канали, що передбачені підпунктом (а) пункту 1, забезпечують повідомлення усно чи письмово або в обох формах. Повідомлення в усній формі здійснюється телефоном чи через інші системи голосових повідомлень і на запит особи, яка повідомляє про порушення, через особисту зустріч у розумних часових межах.

ГЛАВА III ЗОВНІШНЄ ПОВІДОМЛЕННЯ ТА РЕАГУВАННЯ

Стаття 10

Повідомлення через канали для зовнішнього повідомлення

Не обмежуючи положення підпункту (b) Статті 15(1), особи повідомляють інформацію про порушення, використовуючи канали та процедури, про які йдеться в Статтях 11 та 12 (насамперед через внутрішні канали або шляхом безпосереднього повідомлення через канали для зовнішнього повідомлення).

Стаття 11

Зобов'язання щодо створення каналів для зовнішнього повідомлення та реагування на повідомлення

1. Держави-члени визначають компетентні органи для отримання, інформування та реагування на повідомлення та забезпечують їх належними ресурсами.

2. Держави-члени забезпечують компетентні органи належними ресурсами, щоб:

- створили незалежні та автономні канали для зовнішнього повідомлення, для отримання та обробки інформації про порушення;

- невідкладно, але в жодному разі не пізніше ніж протягом семи днів після отримання, підтвердили отримання, окрім випадків, коли особа, яка здійснює

повідомлення прямо висловлює іншу вимогу, або коли компетентний орган має розумні підстави вважати, що підтвердження отримання поставить під загрозу захист особи, яка здійснює повідомлення від ідентифікації;

- здійснювали добросовісне реагування на повідомлення;
- інформували особу, яка повідомляє про порушення, про заходи, яких було вжито, протягом розумних часових рамок, що не перевищували б трьох місяців або шести місяців в належно обґрунтованих випадках;
- доводили до відома особи, яка повідомляє про порушення, результат розслідувань, що ініційовані на підставі повідомлення, у порядку, що встановлений національним законодавством;
- передавали, протягом належного часу інформацію, що міститься в повідомленні, до компетентних установ, органів, офісів чи агентств Союзу, відповідно до обставин, для подальшого розслідування, де це передбачено законодавством Союзу чи національним законодавством.

3. Держави-члени можуть передбачити, що компетентні органи після належної оцінки справи можуть вирішити, що порушення, про яке повідомлено, вочевидь, є незначним і не вимагає подальшого реагування відповідно до цієї Директиви, окрім закриття провадження. Це не впливає на інші зобов'язання чи інші процедури, які застосовуються для усунення порушень, про які повідомляється, чи засобів захисту, які встановлюються цією Директивою щодо внутрішнього чи зовнішнього повідомлення. У такому разі компетентні органи інформують особу, яка повідомляє про порушення, про своє рішення та про підстави такого рішення.

4. Держави-члени мають передбачити, що компетентні органи можуть вирішити закрити провадження щодо повторних повідомлень, що не містять жодної нової суттєвої інформації про порушення, порівняно з останнім повідомленням, за яким було завершено відповідну процедуру, окрім випадків, коли нові правові чи фактичні обставини обґрунтовують інше реагування. У такому разі компетентні органи інформують особу, яка повідомляє про порушення, про своє рішення та підстави для такого рішення.

5. Держави-члени можуть передбачити, що у випадку великих обсягів подання повідомлень, компетентні органи можуть першочергово займатися повідомленнями про серйозні порушення чи порушення суттєвих положень у сфері застосування цієї Директиви, не впливаючи на часові рамки, що встановлені підпунктом (d) пункту 2.

6. Держави-члени забезпечують, щоб будь-який орган, який отримав повідомлення, навіть не маючи повноважень на усунення порушення, про яке повідомляється, передав його компетентному органу протягом розумного періоду в безпечний спосіб і невідкладно поінформував особу, яка повідомляє про порушення, про таку передачу.

Стаття 12

Влаштування каналів для зовнішнього повідомлення

1. Канали для зовнішнього повідомлення вважаються незалежними та автономними, якщо вони відповідають усім критеріям, які зазначені нижче:

вони розробляються, утворюються та управляються в спосіб, який забезпечує повноту, цілісність та конфіденційність інформації і запобігає доступу до неї.

членів персоналу компетентного органу, які не мають на це повноважень;
вони дозволяють довготривале зберігання інформації відповідно до Статті 18 для уможливлення проведення подальших розслідувань.

2. Канали для зовнішнього повідомлення уможливляють повідомлення інформації в письмовій і в усній формах. Повідомлення в усній формі здійснюються телефоном чи через інші системи голосових повідомлень і на запит особи, яка повідомляє про порушення, через особисту зустріч в розумних часових межах.

3. Компетентні органи забезпечують, щоб у випадках, коли повідомлення отримується не за каналами, про які йдеться в пунктах 1 і 2, чи отримується іншими членами персоналу, а не відповідальними за розгляд повідомлень, цим членам персоналу забороняється розкривати жодну інформацію, що може ідентифікувати особу, яка повідомляє про порушення, чи особу, про яку йдеться; і вони мають невідкладно переслати отримане ними повідомлення без змін членам персоналу, які відповідальні за розгляд повідомлень.

4. Держави-члени забезпечують визначення компетентними органами членів персоналу, які відповідальні за розгляд повідомлень, зокрема за таке:

- надання будь-якій заінтересованій особі інформації щодо порядку повідомлення;
- отримання та реагування на повідомлення;
- підтримання контакту з особою, яка повідомляє про порушення, для цілей інформування про заходи, що їх було вжито, та (за потреби) запиту про надання додаткової інформації.

5. Для членів персоналу, про яких йдеться в пункті 4, забезпечується спеціальне навчання щодо розгляду повідомлень.

Стаття 13

Інформація про отримання повідомлень та реагування на них

Держави-члени забезпечують опублікування компетентними органами на їхніх вебсайтах в окремому розділі, який можна легко визначити та до якого легко отримати доступ, інформації про принаймні таке:

- умови відповідності критеріям щодо отримання захисту за цією Директивою;

- контактні дані каналів для зовнішнього повідомлення відповідно до Статті 12, а саме: електронна та поштова адреси; номери телефонів таких каналів із зазначенням того, чи здійснюється запис телефонних розмов;

- процедури, що застосовуються до повідомлення про порушення, зокрема щодо способу, у який компетентні органи можуть вимагати від особи, яка повідомляє про порушення, прояснити інформацію, яку повідомлено, чи надати додаткову інформацію; часові межі для інформування про заходи, яких було вжито; типи і контент такого інформування;

- режим конфіденційності, який застосовується до повідомлень, зокрема інформації щодо обробки персональних даних відповідно до Статті 7 цієї Директиви, Статей 5 та 13 Регламенту (ЄС) 2016/679, Статті 13 Директиви (ЄС) 2016/680 та Статті 15 Регламенту (ЄС) 2018/1725 і залежно від обставин;

- характер реагування на повідомлення;
- засоби судового захисту та процедури захисту від переслідування, а також наявність конфіденційних консультацій для осіб, які мають намір зробити

повідомлення;

- довідка, у якій чітко пояснюються умови, за яких особи, які повідомляють про порушення до компетентних органів, є захищені від відповідальності за порушення конфіденційності відповідно до Статті 21(2);

- контактні дані інформаційного центру чи окремого незалежного адміністративного органу, як передбачено в Статті 20(3), у відповідних випадках.

Стаття 14

Перегляд процедур компетентними органами

Держави-члени забезпечують регулярний перегляд компетентними органами своїх процедур щодо отримання повідомлень та реагування на них принаймні раз на три роки. При перегляді таких процедур компетентні органи беруть до уваги власний досвід, а також досвід інших компетентних органів і відповідно коригують процедури.

ГЛАВА IV ПУБЛІЧНІ РОЗКРИТТЯ

Стаття 15

Публічні розкриття

1. Особа, яка здійснює публічне розкриття, має право на захист за цією Директивою за умови дотримання будь-якої з таких умов:

- особа спочатку здійснила повідомлення внутрішньо та зовнішньо чи відразу зовнішньо відповідно до Глав II та III, проте не було вжито жодних належних заходів реагування на повідомлення протягом часових меж, про які йдеться в підпункті (f) Статті 9(1) чи підпункті (d) Статті 11(2); чи

- особа має розумні підстави вважати, що:

- (i) порушення може становити неминучу чи очевидну загрозу суспільним інтересам, коли існує надзвичайна ситуація чи ризик спричинення непоправної шкоди;

- (ii) у випадку зовнішнього повідомлення існує ризик переслідування; чи ймовірність ефективного усунення порушення є низькою через особливі обставини справи, коли докази може бути приховано чи знищено; чи коли орган може бути в змові з особою, яка здійснила порушення або яка залучена до порушення.

2. Ця Стаття не застосовується до справ, коли особа безпосередньо розкриває інформацію пресі відповідно до конкретних положень національного законодавства, що встановлюють систему захисту свободи висловлювань та інформації.

ГЛАВА V ПОЛОЖЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ДО ВНУТРІШНЬОГО ТА ЗОВНІШНЬОГО ПОВІДОМЛЕННЯ

Стаття 16

Обов'язок щодо забезпечення конфіденційності

1. Держави-члени забезпечують, щоб інформація, що ідентифікує особу,

яка повідомляє про порушення, не розкривалася жодній особі, окрім уповноважених членів персоналу, компетенція яких включає отримання та реагування на повідомлення без чіткого погодження такої особи. Це також застосовується до будь-якої іншої інформації, завдяки якій прямо чи опосередковано може бути встановлено особу, яка повідомляє про порушення.

2. На відступлення від пункту 1, інформацію, що ідентифікує особу, яка повідомляє про порушення, та будь-яку іншу інформацію, про яку йдеться в пункті 1, може бути розкрито тільки у випадках, коли це є необхідним та співмірним зобов'язанням, що накладається законодавством Союзу чи національним законодавством в рамках розслідувань національними органами чи судових проваджень, зокрема з метою гарантування прав на захист відповідної особи.

3. Розкриття, що здійснюються відповідно до виключення, яке передбачене пунктом 2, підлягають гарантіям згідно з правилами Союзу та національними правилами, що застосовуються. Так особам, які повідомляють про порушення, надається інформація щодо здійснення розкриття їх особи, окрім випадків, коли така інформація становитиме загрозу для відповідних розслідувань чи судових проваджень. При інформуванні осіб, які повідомляють про порушення, компетентний орган надсилає їм письмове пояснення підстав для розкриття відповідних конфіденційних даних.

4. Держави-члени забезпечують, щоб компетентні органи, які отримують інформацію про порушення, що містить комерційну таємницю, не використовували і не розкривали такі комерційні таємниці для цілей, які перевищують ті заходи, що є необхідними для належного реагування.

Стаття 17

Обробка персональних даних

Будь-яка обробка персональних даних, що здійснюється відповідно до цієї Директиви, зокрема обмін чи передача персональних даних компетентними органами, здійснюється відповідно до Регламенту (ЄС) 2016/679 та Директиви (ЄС) 2016/680. Будь-який обмін чи передача інформації установами, органами, офісами чи агентствами Союзу здійснюється відповідно до Регламенту (ЄС) 2018/1725.

Збір персональних даних, які очевидно не мають стосунку до розгляду конкретного повідомлення, не здійснюється або, якщо їх було випадково зібрано, вилучаються без неналежної затримки.

Стаття 18

Ведення обліку повідомлень

1. Держави-члени забезпечують ведення обліку юридичними особами в приватному та державному секторі, а також компетентними органами кожного отриманого повідомлення, дотримуючись вимог щодо конфіденційності, які встановлені в Статті 16. Звіти зберігаються не довше ніж це потрібно та співмірно для дотримання вимог, що встановлено цією Директивою, чи інших вимог, що накладаються законодавством Союзу чи національним законодавством.

2. У випадках, коли для повідомлення використовується записувана телефонна лінія чи інша система запису голосових повідомлень, за умови погодження особи, яка повідомляє про порушення, юридичні особи в приватному

та державному секторі та компетентні органи мають право документувати усні повідомлення в один із таких способів :

- через запис розмови в стійкій та відновлюваній формі;
- через повну та точну стенограму розмови, що готується членами персоналу, які відповідальні за розгляд повідомлення.

Юридичні особи в приватному та державному секторах та компетентні органи надають особі, яка повідомляє про порушення, можливість перевірити, виправити та затвердити стенограму дзвінка, підписавши її.

3. У випадках, коли для повідомлення використовується телефонна лінія без запису чи інша система голосових повідомлень без запису, юридичні особи в приватному та державному секторі та компетентні органи мають право документувати усні повідомлення у формі точного протоколу бесіди, що записується членом персоналу, який є відповідальним за розгляд повідомлення. Юридичні особи в приватному та державному секторах та компетентні органи надають особі, яка повідомляє про порушення, можливість перевірити, виправити та затвердити протокол зустрічі, підписавши його.

4. У випадках, коли особа вимагає зустрічі з членами персоналу юридичних осіб в приватному та державному секторі чи компетентних органів для цілей повідомлення відповідно до Статей 9(2) та 12(2), юридичні особи в приватному та державному секторах та компетентні органи забезпечують за умови погодження особи, яка повідомляє про порушення, зберігання повних та точних записів зустрічі в стійкій та відновлюваній формі.

Юридичні особи в приватному та державному секторах та компетентні органи мають право документувати зустріч в один з таких способів:

- через запис розмови в стійкій та відновлюваній формі;
- через повний та точний протокол зустрічі, що готується членами персоналу, які відповідальні за розгляд повідомлення.

Юридичні особи в приватному та державному секторах та компетентні органи надають особі, яка повідомляє про порушення, можливість перевірити, виправити та затвердити протокол зустрічі, підписавши його.

ГЛАВА VI

ЗАХОДИ ЩОДО ЗАХИСТУ

Стаття 19

Заборона переслідування

Держави-члени вживають необхідних заходів для заборони будь-якої форми переслідування осіб, про яких йдеться в Статті 4, включаючи погрози переслідування чи спроби переслідування, зокрема, у формі:

- відсторонення, скорочення, звільнення чи рівнозначних заходів;
- пониження на посаді чи ненадання підвищення за посадою;
- передачі повноважень, зміни місця роботи, зменшення розміру заробітної платні, зміни графіка роботи;
- ненадання навчання;
- негативної оцінки роботи чи рекомендації для працевлаштування;
- звернення чи застосування будь-якого адміністративного заходу, стягнення чи іншої санкції, включаючи фінансові санкції;

- примусу, залякування, домагання чи громадського осуду;
- дискримінації, несприятливого чи несправедливого ставлення;
- непереведення тимчасового трудового договору в постійний трудовий договір у випадку, коли в працівника були законні очікування, що йому буде запропоновано постійну роботу;
- непоновлення чи передчасне припинення тимчасового трудового договору;
- завдання шкоди, зокрема репутації особи (наприклад, у соціальних мережах), матеріальних збитків, як-от: утрата бізнесу чи упущений дохід;
- унесення до «чорних» списків на основі офіційних чи неофіційних домовленостей в сфері чи галузі промисловості загалом, що може потягти за собою неможливість в майбутньому працевлаштуватися в певній сфері чи галузі;
- передчасного припинення чи розірвання договору на поставку товарів чи послуг;
- анулювання ліцензії чи дозволу;
- направлення до психіатра чи медичного направлення.

Стаття 20

Заходи з підтримки

1. Держави-члени забезпечують доступ осіб, про яких йдеться в Статті 4, згідно з обставинами, до заходів із підтримки, як-от:

- повної та незалежної інформації та консультацій, що є в безоплатному доступі для громадськості, щодо процедур та засобів судового захисту, про захист від переслідування та про права особи, про яку йдеться;
- ефективної допомоги компетентних органів передбудь-яким відповідним органом, що залучений до їх захисту від переслідування, включаючи у випадках, які передбачені національним законодавством, засвідчення факту, що вони мають право на захист згідно з цією Директивою;
- правової допомоги в кримінальних та транскордонних цивільних провадженнях відповідно до Директиви (ЄС) 2016/1919, Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту і Ради (48), національного законодавства; правової допомоги в подальших провадженнях та юридичних консультаціях; іншої правової підтримки.

2. Держави-члени можуть передбачити заходи щодо фінансової допомоги та підтримки, зокрема психологічної підтримки, для осіб, які повідомляють про порушення в рамках юридичного розгляду.

3. Заходи на підтримку, про які йдеться в цій Статті, можуть надаватися, згідно з обставинами, інформаційним центром чи окремим чітко визначеним, незалежним адміністративним органом.

Стаття 21

Заходи захисту від переслідування

1. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення захисту осіб, про яких йдеться в Статті 4, від переслідування. Ці заходи включають, зокрема, такі, які встановлені в пунктах 2-8 цієї Статті.

2. Не обмежуючи положення Статті 3(2) та (3), у випадках, коли особи повідомляють про порушення чи роблять публічні розкриття відповідно до цієї Ди-

рективи, не вважається, що вони порушили будь-які обмеження щодо розкриття інформації, і вони не несуть жодної відповідальності щодо такого повідомлення чи публічного розкриття за умови, що в них були розумні підстави вважати, що повідомлення чи публічне розкриття такої інформації було необхідним для викриття порушення відповідно до цієї Директиви.

3. Особи, які повідомляють про порушення, не несуть відповідальності за набуття чи доступ до інформації, повідомлення чи публічне розкриття якої здійснюється за умови, що таке набуття чи доступ не становить самостійного кримінального правопорушення. У випадку, коли набуття чи доступ становить самостійне кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність продовжує регулюватися національним законодавством, що застосовується.

4. Будь-яка інша можлива відповідальність осіб, які повідомляють про порушення, що виникає в результаті дій чи бездіяльності, які не пов'язані з повідомленням чи публічним розкриттям, чи які не є необхідними для виявлення порушення відповідно до цієї Директиви, продовжує регулюватися законодавством Союзу або національним законодавством, що застосовується.

5. У судових провадженнях чи провадженнях будь-якого іншого органу, які стосуються шкоди, що завдано особі, яка повідомляє про порушення, і за умови встановлення, що ця особа зробила повідомлення чи публічне розкриття та зазнала шкоди, презюмується, що шкоди було завдано в рамках переслідування за повідомлення чи публічне розкриття. У таких випадках обов'язок доведення, що заходи, які завдали шкоди, базувалися на належно обґрунтованих підставах, покладається на особу, яка вжила таких заходів.

6. Особи, про яких йдеться в Статті 4, мають доступ до заходів судового захисту від переслідування згідно з обставинами, зокрема до проміжних заходів захисту до завершення судового провадження відповідно до національного законодавства.

7. У судовому провадженні, зокрема щодо дифамації, порушення авторського права, порушення таємності, порушення правил захисту даних, порушення комерційної таємниці чи позовів щодо відшкодування на основі законодавства про працю в приватному, державному чи колективному секторах, особи, про яких йдеться в Статті 4, не несуть жодної відповідальності в результаті повідомлень чи публічних розкриттів, що здійснюються відповідно до цієї Директиви. Такі особи мають право посилалися на таке повідомлення чи публічне розкриття як підставу для закриття справи за умови, що в них були розумні підстави вважати, що повідомлення чи публічне розкриття були необхідними для виявлення порушення щодо цієї Директиви.

У випадках, коли особа повідомляє чи здійснює публічне розкриття інформації про порушення в сфері застосування цієї Директиви, і така інформація містить комерційну таємницю, а також у випадках, коли така особа відповідає умовам цієї Директиви, таке повідомлення чи публічне розкриття вважається правомірним згідно з умовами Статті 3(2) Директиви (ЄС) 2016/943.

8. Держави-члени вживають необхідних заходів для забезпечення засобів захисту та повного відшкодування збитків, яких завдано особам, про яких йдеться в Статті 4, відповідно до національного законодавства.

Заходи щодо захисту осіб, про яких йдеться

1. Держави-члени забезпечують користування особами, про яких йдеться, правом ефективного захисту та правом на чесний суд, а також презумпцією невинуватості та правами захисту, зокрема правом бути почутим та правом доступу до своєї справи, повною мірою відповідно до цієї Глави.

2. Компетентні органи забезпечують, відповідно до національного законодавства, захист інформації, що ідентифікує осіб, про яких йдеться, протягом розслідування, яке спричинене повідомленням чи публічним розкриттям.

3. Правила, що встановлені в Статтях 12, 17 та 18 щодо захисту інформації, що ідентифікує осіб, які повідомляють про порушення, також застосовуються до захисту інформації, що ідентифікує осіб, про яких йдеться.

Стаття 23

Санкції

1. Держави-члени забезпечують ефективні, співмірні та стримуючі санкції щодо фізичних та юридичних осіб, які:

- перешкоджають чи мають намір перешкодити повідомленню;
- здійснюють переслідування осіб, про яких йдеться в Статті 4;
- порушують недобросовісні судові провадження щодо осіб, про яких йдеться в Статті 4;
- порушують обов'язок щодо дотримання конфіденційності ідентичності осіб, які повідомляють про порушення, як ідеться у Статті 16.

2. Держави-члени забезпечують ефективні, співмірні та стримуючі санкції, які застосовуються щодо осіб, які повідомляють про порушення, де встановлено, що вони навмисно повідомили чи зробили публічне розкриття неправдивої інформації. Держави-члени також забезпечують заходи щодо відшкодування збитків, яких завдано в результаті такого повідомлення чи публічного розкриття, відповідно до національного законодавства.

Стаття 24

Неможливість відмови від прав та засобів захисту

Держави-члени забезпечують неможливість відмови чи обмеження прав та засобів захисту, що надаються цією Директивою, жодною угодою, політикою, формою чи умовою працевлаштування, зокрема арбітражною угодою, що укладається до виникнення спору.

ГЛАВА VII ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 25

Положення про преференційне ставлення та про заборону обмеження привілеїв

1. Держави-члени можуть запровадити чи зберегти в силі положення, що передбачають преференції щодо прав осіб, які повідомляють про порушення, порівняно до тих, які встановлені цією Директивою, не обмежуючи положення Статті 22 та Статті 23(2).

2. Реалізація цієї Директиви за жодних обставин не створює підстав для

зменшення рівня захисту, що вже надається Державами-членами у сфері, яка охоплюється цією Директивою.

Стаття 26

Впровадження та перехідні положення

1. Держави-члени до 17 грудня 2021 р. вводять в дію закони, підзаконні акти та адміністративні положення, що необхідні для дотримання цієї Директиви.

2. Шляхом відступу від пункту 1 щодо юридичних осіб в приватному секторі з кількістю працівників від 50 до 249 Держави-члени до 17 грудня 2023 р. вводять в дію закони, підзаконні акти та адміністративні положення, що необхідні для дотримання зобов'язань щодо створення каналів для внутрішнього повідомлення відповідно до Статті 8(3).

3. Коли Держави-члени приймають положення, про які йдеться в пунктах 1 та 2, такі положення містять посилання на цю Директиву чи супроводжуються таким посиланням при їх офіційному опублікуванні. Держави-члени визначають, як робити таке посилання. Вони невідкладно доводять текст таких положень до відома Комісії.

Стаття 27

Звітність, оцінка та перегляд

1. Держави-члени надають Комісії всю відповідну інформацію щодо реалізації та застосування цієї Директиви. На основі наданої інформації Комісія до 17 грудня 2023 р. подає звіт до Європейського Парламенту і Ради щодо реалізації та застосування цієї Директиви.

2. Не обмежуючи зобов'язань щодо звітності, які встановлені в інших актах Союзу, Держави-члени щорічно подають Комісії статистику, як визначено нижче, щодо повідомлень, про які йдеться в Главі III (бажано в узагальненій формі, якщо вона є в наявності на центральному рівні у відповідній Державі-члені):

- кількість повідомлень, що отримані компетентними органами;
- кількість розслідувань та розглядів, що ініційовані в результаті таких повідомлень, та їх результат;
- якщо встановлено розрахункові фінансові збитки та суми, які було відшкодовано після розслідувань та розглядів щодо порушень, про які повідомлено.

3. Комісія до 17 грудня 2023 р., враховуючи звіт, який подається відповідно до пункту 1, та статистику Держав-членів, що подається відповідно до пункту 2, подає звіт до Європейського Парламенту і Ради з оцінкою впливу національного законодавства, що впроваджує положення цієї Директиви. Звіт надає оцінку ефективності цієї Директиви і розглядає потребу додаткових заходів, включаючи, згідно обставин, внесення доповнень з метою розширення сфери застосування цієї Директиви для сприяння реалізації актів чи сфер Союзу, зокрема покращення умов роботи для захисту здоров'я та умов роботи працівників.

Як додаток до оцінки, про яку йдеться в першому підпункті, звіт надає оцінку того, як Держави-члени використали існуючі механізми співпраці в рамках своїх зобов'язань щодо реагування на повідомлення про порушення в сфері застосування цієї Директиви, і, в широкому сенсі, як вони співпрацюють у випадках порушень в транскордонному вимірі.

4. Комісія оприлюднює звіти, про які йдеться в підпунктах 1 та 3, та забезпечує легкий доступ до них.

Стаття 28

Набуття чинності

Ця Директива набуває чинності в двадцятий день після її опублікування в Офіційному віснику Європейського Союзу.

Стаття 29

Адресати

Адресатами цієї Директиви є Держави-члени.

Вчинено в Страсбургу 23 жовтня 2019 р.

Від імені Європейського Парламенту
Президент

Д.М.САССОЛІ

Від імені Ради
Президента

Т.ТУППУРАЙНЕН

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 23.06.2020 №5 «ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА»

Відповідно до пункту 15 частини першої статті 11 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон), до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з метою забезпечення однакового застосування положень Закону щодо правового статусу викривача, мають рекомендаційний характер і не містять нових правових норм.

У Роз'ясненнях враховано результати правозастосовної практики Національного агентства.

I. Ознаки викривача

Викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону (далі – корупційне правопорушення), учинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання (абзац двадцятий частини першої статті 1 Закону).

Істотні ознаки терміна:

1) викривач – це саме фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства);

2) наявність у викривача внутрішнього переконання, що інформація є достовірною, – упевненість особи, що інформація, яку вона повідомляє, може свідчити про факти вчинення корупційного правопорушення, яка впливає з її життєвого досвіду, віку, професійного досвіду та інших обставин;

3) інформація – будь-які відомості та/або дані, які відомі особі, про можливі факти корупційних правопорушень;

4) достовірність інформації – її властивість встановлювати реальну наявність фактичних даних про можливі факти корупційних правопорушень;

5) повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень – здійснення інформування про фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного правопорушення, які можуть бути перевірені.

Фактичні дані в повідомленні викривача мають складатися з інформації про конкретні факти порушення встановлених Законом вимог, заборон та обмежень, яке вчинене особою, зазначеною частині першій статті 3 Закону.

Фактичні дані – це відомості про обставини правопорушення; місце і час його вчинення; особу, яка вчинила правопорушення, тощо;

6) інформація стала відома викривачу у зв'язку з його *трудою, професій-*

ною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання, участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Достатнім для визнання особи викривачем є отримання ним інформації про корупційне правопорушення під час здійснення одного з вищевказаних видів діяльності.

Під видами діяльності, здійснюючи які викривач може отримати інформацію про корупційні правопорушення, потрібно розуміти такі.

Трудова діяльність – діяльність найманого працівника, фізичної особи, яка забезпечує себе роботою самостійно, зокрема надає послуги чи виконує роботи на підставі цивільно-правових договорів.

Професійна діяльність – участь фізичної особи в літературній, артистичній, художній, освітній або викладацькій діяльності; діяльність лікарів, приватних нотаріусів, приватних виконавців, адвокатів, арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів), аудиторів, бухгалтерів, оцінщиків, інженерів чи архітекторів, особи, зайнятої релігійною (місіонерською) діяльністю, іншою подібною діяльністю за умови, що така особа не є працівником або фізичною особою, підприємцем, та використовує найману працю не більш як чотирьох фізичних осіб (абзац другий підпункту 14.1.226 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України).

Господарська діяльність – діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову значеність (стаття 3 Господарського кодексу України).

Громадська діяльність – діяльність інститутів громадянського суспільства, їх посадових осіб, членів, представників і волонтерів щодо участі у формуванні і реалізації державної (місцевої) політики, реалізації статутних цілей та напрямів діяльності відповідних інститутів, яка пов'язана з їх офіційними відносинами з органами державної влади, зокрема членство в громадських радах, поліцейських комісіях тощо.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження (пункт 12 частини першої статті 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

Проходження служби – діяльність на державних політичних посадах, у державних колегіальних органах; професійна діяльність суддів, прокурорів; військова служба, альтернативна (невійськова) служба, інша державна служба; патронатна служба в державних органах; служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування.

Навчання – цілеспрямована діяльність учасників педагогічного процесу в системі освіти і професійного зростання, спрямована на максимальне засвоєння та усвідомлення навчального матеріалу і подальшого застосування отриманих знань, умінь та навичок на практиці.

Також викривачем буде вважатися особа, якій стала відома інформація під час участі в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, зокрема стажування, участь в конкурсі на зайняття посади/прийняття/відбір на роботу/службу, обрання до членів громадської ради,

вступ до навчального закладу тощо.

II. Способи та шляхи повідомлення викривачем про корупційні правопорушення

Викривач може повідомити про корупційне правопорушення, використовуючи такі канали повідомлень.

Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень – способи захищеного та анонімного повідомлення інформації, яка повідомляється викривачем керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу (абзац двадцять перший частини першої статті 1 Закону).

Істотні ознаки терміна:

2.1) внутрішні канали – це способи захищеного та анонімного повідомлення інформації;

2.2) викривач повідомляє інформацію керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу.

Зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень – шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, зокрема через засоби масової інформації, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо (абзац двадцять другий частини першої статті 1 Закону).

Істотною ознакою терміна є спосіб повідомлення викривачем інформації через фізичних чи юридичних осіб, зокрема засоби масової інформації, журналістів, депутатів місцевих рад, народних депутатів, громадські об'єднання, професійні спілки.

Регулярні канали повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень – шляхи захищеного та анонімного повідомлення інформації викривачем суб'єкту владних повноважень, до компетенції якого належить розгляд та прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація. Регулярні канали обов'язково створюються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, органами досудового розслідування, органами, відповідальними за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншими державними органами, установами, організаціями (абзац двадцять третій частини першої статті 1 Закону).

Істотні ознаки терміна:

3.1) регулярні канали – це шляхи захищеного та анонімного повідомлення інформації;

3.2) викривач повідомляє інформацію суб'єкту владних повноважень, до компетенції якого належить розгляд та прийняття рішень з питань, щодо яких розкривається відповідна інформація.

III. Визначення викривача

Враховуючи наведене, викривач – це фізична особа, яка:

1) володіє інформацією про можливі факти корупційних правопорушень.

– фактичними даними, а саме: про обставини правопорушення; місце і час його вчинення; особу⁴, яка вчинила правопорушення;

2) має переконання в достовірності відповідної інформації;

3) отримала інформацію у зв'язку з трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання;

4) повідомила інформацію, зокрема, через:

4.1) внутрішні канали керівнику або уповноваженому підрозділу (особі) органу або юридичної особи, у яких викривач працює, проходить службу чи навчання або на замовлення яких виконує роботу;

4.2) регулярні канали спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції, органам досудового розслідування, органам, відповідальним за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, іншим державним органам, установам, організаціям;

4.3) зовнішні канали.

У разі відсутності хоча б однієї з вказаних істотних ознак особа не може вважатися викривачем.

Окремо варто зазначити, що особа, яка надала повідомлення, не є викривачем, якщо інформація:

1) не містить фактичних даних, а саме: про обставини правопорушення; місце і час його вчинення; особу⁵, яка вчинила правопорушення;

2) стала їй відома не у зв'язку з трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

IV. Європейські стандарти захисту викривачів

Вищевказаний підхід відповідає міжнародним стандартам захисту прав викривачів, зокрема Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23 жовтня 2019 р. про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу. Так статтею 4 визначаються особи, до яких застосовується ця Директива:

1) особи, які працюють у приватному чи державному секторах та отримали інформацію про порушення в рамках робочої діяльності, включаючи осіб:

1.1) які мають статус працівника в значенні Статті 45(1) Договору про функціонування Європейського Союзу, зокрема державних службовців;

1.2) які мають статус самозайнятої в значенні Статті 49 Договору про функціонування Європейського Союзу;

1.3) акціонерів та осіб, які належать до адміністративного, управлінського чи наглядового органу підприємства, зокрема членів без виконавчих повноважень, а також волонтерів та тренерів як на оплатній, так і на безоплатній основі;

1.4) будь-яких осіб, які працюють під наглядом та управлінням підрядників, субпідрядників та постачальників;

2) особи, якщо вони повідомляють чи розкривають для громадськості інформацію про порушення, яку вони отримали в робочих відносинах, що з того часу припинилися;

⁴ Особа обов'язково зазначається при поданні анонімних повідомлень.

⁵ Особа обов'язково зазначається при поданні анонімних повідомлень.

3) особи, трудові відносини яких ще не набрали чинності, якщо інформацію про порушення було отримано в процесі прийняття на роботу чи інших перемовин, що передують укладенню контракту.

V. Підтвердження статусу викривача

Наявність статусу викривача може підтверджуватися документами про повідомлення ним про можливі факти корупційних правопорушень.

Такими документами можуть бути:

1) копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача (зразок додається);

2) копія листа органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних правопорушень;

3) копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача;

4) копія повідомлення Національному агентству про участь викривача в справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;

5) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) в справі про корупційний злочин;

6) інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку з повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних правопорушень.

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 26.10.2020 №10 «ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ»

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції належать надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з питань запобігання корупції з метою забезпечення однакового застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо правового статусу викривача і не створюють правових норм.

У Роз'ясненнях враховані результати правозастосовної практики Національного агентства з питань запобігання корупції.

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань;

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

КК – Кримінальний кодекс України;

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України;

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції.

1. Поняття викривача та зміст його заяви (повідомлення) про кримінальне корупційне правопорушення

1.1 Поняття викривача в кримінальному провадженні та його ознаки

Відповідно до п. 16² ч. 1 ст. 3 КПК викривач – це фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, звернулася із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до органу досудового розслідування.

Наявність у викривача внутрішнього переконання, що інформація є достовірною, – це стан упевненості особи в тому, що інформація, яку вона повідомляє, свідчить про можливі факти вчинення корупційного правопорушення, і цей стан ґрунтується на її знанні ознак корупційного правопорушення, життєвому чи професійному досвіді або інших обставинах.

Достовірність інформації – її властивість підтверджувати наявність чи відсутність фактичних даних про можливі факти корупційних правопорушень, заснована на внутрішньому переконанні викривача.

За своїм процесуальним статусом викривач є заявником (п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК, ч. 3 ст. 60 КПК) із ширшим колом процесуальних прав.

У випадку, якщо в повідомленні викривача наведена інформація про вчинення корупційного кримінального правопорушення, але органом досудового розслідування внесено відомості до ЄРДР за статтею кримінального закону, про кримінальне правопорушення, яке не є корупційним, особа не набуває процесуального статусу викривача, але набуває статусу заявника.

1.2. Заява (повідомлення) викривача про кримінальне корупційне правопорушення

Формами звернення викривача до органу досудового розслідування є заява (повідомлення) про корупційне кримінальне правопорушення.

Заява (повідомлення) може бути письмовою або усною і наданою безпосередньо під час особистого звернення заявника до органу досудового розслідування. Усні заяви (повідомлення) викривача уповноважена службова особа органу досудового розслідування вносить до протоколу прийняття заяви про кримінальне правопорушення. Під час особистого звернення заявника з письмовою заявою (повідомленням) до органу досудового розслідування уповноважена службова особа органу приймає і реєструє таке звернення⁶.

Фактичні дані в заяві викривача мають складатися з інформації про конкретний факт кримінального корупційного правопорушення.

Заява (повідомлення) викривача про кримінальне корупційне правопорушення має містити всі відомі викривачу відомості, зокрема про:

- обставини правопорушення;
- місце і час його вчинення;
- спосіб вчинення;
- особу, яка вчинила правопорушення;
- вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням тощо.

Слідчий, дізнавач, прокурор невідкладно, але не пізніше 24 годин після подання заяви (повідомлення) викривача про вчинене кримінальне правопорушення зобов'язаний внести відповідні відомості до ЄРДР, розпочати розслідування та не пізніше ніж через 24 години з моменту внесення таких відомостей надати викривачу витяг з ЄРДР (ч. 9 ст. 214 КПК).

Корупційними кримінальними правопорушеннями, відповідно до примітки до ст. 45 КК, вважаються кримінальні правопорушення, передбачені статтями:

191 – Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем;

262 – Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем;

308 – Викрадення, привласнення, вимагання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів чи заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;

312 – Викрадення, привласнення, вимагання прекурсорів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;

313 – Викрадення, привласнення, вимагання обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, чи заволодіння ним шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем та інші незаконні дії з таким обладнанням;

320 – Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів;

357 – Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток,

⁶ Про подання заяви регулярними каналами див. Роз'яснення Національного агентства «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» від 14.07.2020 № 7.

заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження;

410 – Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем

у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем,

а також кримінальні правопорушення, передбачені статтями:

210 – Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням;

354 – Підкуп працівника підприємства, органу чи організації;

364 – Зловживання владою або службовим становищем;

364¹ – Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми;

365² – Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги;

368 – Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою;

368³ – Підкуп службової особи, юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми;

368⁴ – Підкуп особи, яка надає публічні послуги;

368⁵ – Незаконне збагачення;

369 – Пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі;

369² – Зловживання впливом;

369³ – Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань.

2. Органи, до яких звертається викривач з повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення

Виходячи з вимог п. 16² ч. 1 ст. 3 КПК, викривач може звернутися із заявою або повідомленням про корупційне кримінальне правопорушення до будь-якого органу досудового розслідування. Органами досудового розслідування, згідно зі ст. 38 КПК, є органи, що здійснюють досудове слідство і дізнання.

Досудове слідство корупційних кримінальних правопорушень здійснюють:

1) слідчі підрозділи:

а) органів Національної поліції. Органами досудового розслідування Національної поліції України є: 1) Головне слідче управління Національної поліції; 2) слідчі управління головних управлінь Національної поліції в Автономній Республіці Крим та місті Севастополь, областях та місті Київ; 3) слідчі відділи (відділення) територіальних (відокремлених) підрозділів поліції;

б) органів Державного бюро розслідувань;

2) підрозділи детективів; підрозділ внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України.

Дізнання щодо корупційних правопорушень здійснюють підрозділи дізнання або уповноважені особи інших підрозділів:

- а) органів Національної поліції;
- г) органів Державного бюро розслідувань;
- г) Національного антикорупційного бюро України.

При поданні заяви викривачу рекомендується враховувати підслідність відповідних органів досудового розслідування.

Так Національне антикорупційне бюро України здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 191 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), ст.ст. 364, 368, 368⁵, 369, 369², 410 КК, якщо наявна хоча б одна з таких умов:

1) кримінальне правопорушення вчинено:

- Президентом України, повноваження якого припинено; народним депутатом України; Прем'єр-міністром України; членом Кабінету Міністрів України; першим заступником та заступником міністра; членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України; Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України; Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником; членом Центральної виборчої комісії; Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником; Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником; членом Ради Національного банку України; Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником; Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником; радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України;

- державним службовцем, посада якого належить до категорії «А»;

- депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим; депутатом обласної ради, міської ради міст Київ та Севастополь; посадовою особою місцевого самоврядування, посаду якої віднесено до першої та другої категорії посад;

- суддею (крім суддів Вищого антикорупційного суду), суддею Конституційного Суду України, присяжним (під час виконання ним обов'язків у суді); Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої ради правосуддя; Головою, заступником Голови, членом, інспектором Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

- прокурорами органів прокуратури;

- особою вищого начальницького складу державної кримінально-виконавчої служби, органів та підрозділів цивільного захисту, вищого складу Національної поліції; посадовою особою митної служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника митної служби III рангу і вище; посадовою особою органів державної податкової служби, якій присвоєно спеціальне звання державного радника податкової служби III рангу і вище;

- військовослужбовцем вищого офіцерського складу Збройних сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України, Державної спеціальної служби транспорту, Національної гвардії України та

інших військових формувань, утворених відповідно до законів України;

- керівником суб'єкта великого підприємництва, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50%;

2) розмір предмету кримінального правопорушення або завданої ним шкоди в п'ятсот і більше разів перевищує розмір прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого законом на час вчинення кримінального правопорушення (якщо кримінальне правопорушення вчинено службовою особою державного органу, правоохоронного органу, військового формування, органу місцевого самоврядування, суб'єкта господарювання, у статутному капіталі якого частка державної або комунальної власності перевищує 50%);

3) кримінальне правопорушення, передбачене ст. 369, ч. 1 ст. 369² КК, вчинено щодо службової особи, визначеної в ч. 4 ст. 18 КК (посадові особи іноземних держав (особи, які обіймають посади в законодавчому, виконавчому або судовому органі іноземної держави, зокрема присяжні засідателі, інші особи, які здійснюють функції держави для іноземної держави, зокрема для державного органу або державного підприємства), іноземні третейські судді, особи, уповноважені вирішувати цивільні, комерційні або трудові спори в іноземних державах у порядку, альтернативному судовому; посадові особи міжнародних організацій (працівники міжнародної організації чи будь-які інші особи, уповноважені такою організацією діяти від її імені), а також члени міжнародних парламентських асамблей, учасником яких є Україна, та судді і посадові особи міжнародних судів).

Державне бюро розслідувань здійснює досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень, крім віднесених до підслідності НАБУ:

1) вчинених Президентом України, повноваження якого припинено; Прем'єр-міністром України; членом Кабінету Міністрів України; першим заступником та заступником міністра; членом Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольного комітету України; Головою Державного комітету телебачення і радіомовлення України; Головою Фонду державного майна України, його першим заступником та заступником; членом Центральної виборчої комісії; народним депутатом України; Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини; Директором Національного антикорупційного бюро України; Генеральним прокурором, його першим заступником та заступником; Головою Національного банку України, його першим заступником та заступником; Головою Національного агентства з питань запобігання корупції, його заступником, Секретарем Ради національної безпеки і оборони України, його першим заступником та заступником; Постійним Представником Президента України в Автономній Республіці Крим, його першим заступником та заступником, радником або помічником Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, суддею, працівником правоохоронного органу, особою, посада якої належить до категорії «А», крім випадків, коли досудове розслідування цих кримінальних правопорушень віднесено до підслідності Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 ст. 216 КПК;

2) вчинених службовими особами Національного антикорупційного бюро України, заступником Генерального прокурора – керівником Спеціалізованої

антикорупційної прокуратури або іншими прокурорами Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, крім випадків, коли досудове розслідування цих кримінальних правопорушень віднесено до підслідності детективів підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України згідно з ч. 5 ст. 216 КПК;

3) проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення), крім кримінальних правопорушень, передбачених ст. 422 Кримінального кодексу України.

Усі інші корупційні кримінальні правопорушення розслідуються слідчими Національної поліції.

Отже, за загальним правилом, викривач має право звернутися із заявою (повідомленням) про корупційне кримінальне правопорушення саме до вказаних органів досудового розслідування. Однак, відповідно до ч. 1 ст. 53² Закону, викривач самостійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень. Отже, якщо особа звернулася із заявою (повідомленням) до інших правоохоронних органів, прокуратури чи Національного агентства та за результатами розгляду її заяви (повідомлення) було внесено відомості до ЄРДР про вчинення корупційного кримінального правопорушення, така особа вважається викривачем.

3. Процесуальні права та обов'язки викривача

Згідно з п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК, за своїм процесуальним статусом викривач є заявником.

Відповідно до ч. 2 ст. 60 КПК, викривач як заявник має право:

1) отримати від органу, до якого він подав заяву, документ, що підтверджує її прийняття і реєстрацію;

2) отримати витяг з ЄРДР;

3) подавати на підтвердження своєї заяви речі і документи;

4) отримати інформацію про закінчення досудового розслідування;

5) отримувати інформацію про стан досудового розслідування, розпочато-го за його заявою чи повідомленням. Для отримання інформації викривач звер-тається із заявою про отримання інформації до відповідного органу досудового розслідування, слідчого чи прокурора. У заяві викривач може просити надати інформацію про стан та результати досудового розслідування, розпочатого за його заявою чи повідомленням. Інформація надається слідчим або прокурором у строк не більше 5 днів з моменту подання заяви.

Відповідно до ч. 2 ст. 53⁶ Закону, вказані особи повинні повідомити викри-вача про результати розслідування, передбачені ч. 2 ст. 283 КПК, у строк не біль-ше 5 днів з моменту прийняття рішення про:

- закриття кримінального провадження;
- звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;

- звернення до суду з обвинувальним актом;

- звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру;

- звернення до суду з клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру;

6) отримання винагороди.

Якщо викривач є особою, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань і водночас не належить до осіб, визначених у ч. 2 ст. 65 КПК України, які не можуть бути допитані про певні обставини, він має права та обов'язки свідка, передбачені ст. 66 КПК.

Обов'язками викривача є:

1) прибути за викликом до слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді, суду, а в разі неможливості прибути за викликом у призначений строк, заздалегідь повідомити про це зазначених осіб (п. 1 ч. 2 ст. 66 КПК);

2) давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду (п. 2 ч. 2 ст. 66 КПК);

3) не перешкоджати встановленню обставин вчинення кримінального правопорушення (п. 2 ч. 1 ст. 57 КПК);

4) не розголошувати без дозволу слідчого, дізнавача, прокурора, суду відомості, які стали йому відомі у зв'язку з участю в кримінальному провадженні і які становлять охоронювану законом таємницю (п. 3 ч. 2 ст. 66 КПК).

4. Виплата винагороди викривачу (ст. 130¹ КПК)

Для отримання винагороди викривач, повідомляючи про корупційне кримінальне правопорушення, має дотримуватися таких умов:

активно сприяти розкриттю кримінального корупційного правопорушення;

грошовий розмір предмета цього кримінального правопорушення або завдані державі збитки від такого кримінального правопорушення в 5000 і більше разів мають перевищувати розмір прожиткового мінімуму⁷ для працездатних осіб, встановленого законом на час вчинення кримінального правопорушення.

Розмір винагороди викривачу становить 10% від грошового розміру предмета корупційного кримінального правопорушення або від завданої державі шкоди, але не більше 3000 мінімальних заробітних плат⁸, встановлених на час вчинення кримінального правопорушення.

Часом вчинення кримінального правопорушення, відповідно до ч. 3 ст. 4 КК, є час вчинення особою передбаченої КК України дії або бездіяльності.

Винагорода виплачується викривачу за результатами судового розгляду після ухвалення судом обвинувального вироку, який набрав законної сили.

Суд визначає конкретний розмір винагороди, що підлягає виплаті викривачу, із врахуванням таких критеріїв:

1) *персональність інформації* – інформація, повідомлена викривачем правоохоронному органу, повинна походити від його особистої обізнаності, також бути одержаною від третіх осіб. Така інформація не є загальнодоступною та не міститься в публічних звітах, результатах перевірок, матеріалах, дослідженнях, інформаційних повідомленнях органів чи засобів масової інформації, крім випадку, коли викривач є джерелом такої інформації.

Для отримання винагороди важливою умовою є те, що інформація про корупційне кримінальне правопорушення не була відома органу досудового

⁷ Відповідно до ч. 3 ст. 4 Закону України «Про прожитковий мінімум» прожитковий мінімум щороку затверджується Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

⁸ Згідно з п. 8 ч. 1 ст. 40 Бюджетного кодексу України розмір мінімальної заробітної плати визначається в Законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

розслідування з інших джерел до моменту її повідомлення викривачем. У разі надання інформації, яка вже відома органу досудового розслідування (щодо її перевірки здійснюється досудове розслідування), особа набуває статусу викривача, але не може претендувати на винагороду;

2) *важливість інформації* – повідомлена викривачем інформація повинна містити фактичні дані, що можуть бути перевірені і сприяти доказуванню хоча б однієї з таких обставин вчинення кримінального корупційного правопорушення:

1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

2) винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення; форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;

4) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності та інше майно, що підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схиляння особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування та/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, зокрема пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані або використані як засоби чи знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

5) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру.

У разі невідповідності повідомлення викривача хоча б одному з двох зазначених критеріїв викривач не може претендувати на винагороду.

Також на винагороду не має права особа, яка:

1) повідомила про корупційне кримінальне правопорушення в рамках угоди в кримінальному провадженні або яка є співучасником корупційного кримінального правопорушення, про яке вона повідомила;

2) повідомила про корупційне кримінальне правопорушення як викривач, маючи при цьому можливість для здійснення офіційного повідомлення про виявлене кримінальне правопорушення в межах реалізації своїх службових повноважень.

5. *Обов'язок органу досудового розслідування щодо інформування Національного агентства (ч. 9 ст. 214 КПК)*

Слідчий, дізнавач, прокурор протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до ЄРДР у письмовій формі повідомляє Національне агентство про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування і такі відомості:

1) дату надходження заяви (повідомлення) викривача про кримінальне правопорушення;

2) прізвище, ім'я, по батькові викривача;

3) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених викривачем;

4) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення із зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

5) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості

мости до ЄРДР, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до ЄРДР та/або розпочав досудове розслідування.

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству надається викривачу.

Зразок повідомлення Національного агентства про початок досудового розслідування за участю викривача наводиться в додатку до цих Роз'яснень.

6. Забезпечення безпеки викривача

Інститут захисту викривачів є важливою гарантією їх активності у викритті корупційних правопорушень та запроваджений на виконання міжнародних конвенцій для боротьби з корупцією.

Так, відповідно до ст. 33 Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, кожна держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно і на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження.

Також положення щодо необхідності захисту таких осіб міститься в ст. 22 Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, згідно з якою кожна Сторона має вживати заходів, які можуть бути необхідними для забезпечення ефективного й належного захисту осіб, які повідомляють про передбачені Конвенцією корупційні злочини або в інший спосіб співпрацюють з органами слідства та кримінального переслідування, а також свідків, які дають показання щодо цих злочинів.

Аналогічна норма закріплена в ст. 9 Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією, згідно з якою кожна Сторона передбачає у своєму внутрішньому законодавстві належний захист проти будь-якої необґрунтованої санкції щодо працівників, які мають достатні підстави підозрювати корупцію та добросовісно доповідають про свої підозри відповідальним особам або компетентним органам.

Відповідно до ч. 2 ст. 53 Закону, за наявності загрози життю, житлу, здоров'ю та майну викривачів, їх близьких осіб у зв'язку із здійсненням повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону правоохоронними органами до них можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені Законом України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Право на забезпечення безпеки, відповідно до Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», мають виключно викривачі, які повідомили про кримінальне корупційне правопорушення та набули процесуального статусу заявника, а також близькі особи викривачів, які повідомили про кримінальне корупційне правопорушення.

Отже, викривачі, які повідомили не про корупційне, а про пов'язане з корупцією правопорушення або порушення інших вимог Закону, не мають права на забезпечення безпеки.

Для застосування заходів безпеки до викривачів мають бути відповідні приводи і підстави, передбачені ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

Підставою, згідно з ч. 1 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», є дані, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну викривача (наявність усних чи письмових погроз, виявлення в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій чи оперативно-розшукових заходів інформації про підготовку посягання на викривача тощо).

Приводами для вжиття заходів безпеки можуть бути: заява викривача або його близької особи⁹; звернення керівника відповідного державного органу; отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу та майну зазначених осіб (ч. 2 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»).

До викривачів можуть бути застосовані правові, організаційно-технічні та інші спрямовані на захист від протиправних посягань заходи, передбачені ст. 7 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві».

До *правових заходів* належать:

- забезпечення конфіденційності відомостей про особу;
- закритий судовий розгляд.

До *організаційно-технічних заходів* належать:

- особиста охорона, охорона житла і майна;
- видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку;
- використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження;
- заміна документів та зміна зовнішності;
- зміна місця роботи або навчання з компенсацією різниці в зарплаті відповідно до законодавства;
- переселення в інше місце проживання;

Відповідно до ч. 6 ст. 130¹ КПК, з метою захисту персональних даних анонімного викривача після їх розкриття для суду, можуть бути здійснені, зокрема, такі заходи безпеки, як забезпечення конфіденційності відомостей про особу та/або закритий судовий розгляд.

З цією метою, відповідно до п. «а» ч. 1 ст. 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», здійснюється обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження; заміна прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчого, дізнавача, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних. Ці постанови (ухвали) до матеріалів справи не приєднуються, а зберігаються окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження.

Для забезпечення безпеки викривача суд за власною ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження може прийняти рішення про проведення допиту викривача з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, зокрема в спосіб, що унеможливорює ідентифікацію особи, яка дає показання (ч. 2 ст. 16 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»).

⁹ Визначення близьких осіб див. в абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції».

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 09.12.2020 № 11 «ЩОДО ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИКРИВАЧА В ПРОВАДЖЕННІ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З КОРУПЦІЄЮ»

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з питань запобігання корупції з метою забезпечення однакового застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо правового статусу викривача, мають рекомендаційний характер і не створюють правових норм.

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення;

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції.

1. Поняття викривача в справі про адміністративне правопорушення та його ознаки

Згідно з приміткою до ст. 172⁸ КУпАП, викривачем визнається особа, зазначена у ст. 1 Закону. Відповідно до абз. 20 ч. 1 ст. 1 Закону, викривачем у справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти пов'язаних з корупцією правопорушень, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Наявність у викривача внутрішнього переконання, що інформація є достовірною, – це стан упевненості особи в тому, що інформація, яку вона повідомляє, є вірогідною та свідчить про можливі факти вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; і цей стан ґрунтується на її обізнаності щодо ознак адміністративного правопорушення, життєвому чи професійному досвіді або інших обставинах.

Достовірність інформації – її властивість підтверджувати наявність чи відсутність фактичних даних про можливі факти правопорушення, пов'язаного з корупцією, заснована на внутрішньому переконанні викривача¹⁰.

Викривачем, який здійснив повідомлення в справах про адміністративні правопорушення, вважається особа, яка повідомила, зокрема, про такі адміністративні правопорушення:

¹⁰ Більш детально правовий статус викривача та порядок розгляду його повідомлень визначено у Роз'ясненнях Національного агентства «Щодо правового статусу викривача» від 23.06.2020 № 5 та «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» від 14.07.2020 № 7.

- порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності (ст. 172⁴ КУпАП);
- порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (ст. 172⁵ КУпАП);
- порушення вимог фінансового контролю (ст. 172⁶ КУпАП);
- порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (ст. 172⁷ КУпАП);
- незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень (ст. 172⁸ КУпАП);
- порушення встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (ст. 172⁸⁻¹ КУпАП);
- невжиття заходів щодо протидії корупції (ст. 172⁹ КУпАП);
- порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням (ст. 172⁹⁻¹ КУпАП);
- порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля (ст. 172⁹⁻² КУпАП);
- невиконання законних вимог (приписів) Національного агентства (ст. 188⁴⁶ КУпАП).

Адміністративне стягнення за вчинення правопорушення, пов'язаного з корупцією, може бути накладено протягом шести місяців з дня його виявлення, але не пізніше двох років з дня його вчинення (ч. 4 ст. 38 КУпАП). У разі повідомлення особою про ознаки адміністративного правопорушення після спливу строків притягнення до адміністративної відповідальності, вона все одно набуває статусу викривача.

Повідомити про такі правопорушення викривач може до органів Національної поліції або до Національного агентства.

2. Процесуальні права та обов'язки викривача

У справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, викривач за своїм процесуальним статусом є свідком (ч. 3 ст. 272 КУпАП).

Відповідно до ст. 533 Закону та ст. 272 КУпАП, під час участі в справі про адміністративне правопорушення викривач має право:

- бути повідомленим про свої права та обов'язки, передбачені законодавством;
- подавати докази на підтвердження своєї заяви (повідомлення);
- отримувати від уповноваженого органу, до якого він подав повідомлення, підтвердження його прийняття і реєстрації;
- отримувати інформацію про стан та результати розгляду та/або перевірки за фактом повідомленої ним інформації;
- отримувати детальну письмову інформацію про результати попередньої перевірки за його повідомленням про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону в триденний строк з дня завершення відповідної перевірки;
- на звільнення від юридичної відповідальності у визначених законом випадках;
- на збереження конфіденційності інформації щодо нього під час дачі

пояснень по справі;

- на правову допомогу;
- давати пояснення рідною мовою та користуватися послугами перекладача, якщо не володіє мовою, на якій ведеться провадження;
- знати, у зв'язку з чим і в якій справі він дає свідчення;
- власноручно викладати свої показання в протоколі опитування;
- відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів;
- знайомитися з протоколом опитування та вносити до нього зміни;
- одержувати відшкодування витрат, пов'язаних із викликом для давання показань.

Згідно зі ст. 272 КУпАП, викривач як свідок у справі про адміністративне правопорушення зобов'язаний з'явитись за викликом у зазначений час, надати правдиві пояснення та відповісти на поставлені запитання.

Окремо необхідно зазначити, що право викривача на конфіденційність інформації в справі про адміністративне правопорушення необхідно забезпечувати в порядку, визначеному ст. 535 Закону. Зокрема, заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки повідомлених ним фактів, а також особам, дії або бездіяльність яких стосуються повідомлені ним факти. Також конфіденційність викривача забезпечується тим, що зазначення його прізвища в протоколі про адміністративне правопорушення можливе лише за його згодою (ч. 1 ст. 256 КУпАП).

Водночас за незаконне розголошення або використання в інший спосіб інформації про викривача, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, передбачено адміністративну відповідальність (ст. 1728 КУпАП).

3. Обов'язок щодо інформування Національного агентства про участь викривача в справі про адміністративне правопорушення

Відповідно до ч. 5 ст. 257 КУпАП, у разі участі в справі про адміністративне правопорушення викривача, одночасно з надісланням протоколу до суду працівник, який склав протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, надсилає таку інформацію до Національного агентства з питань запобігання корупції:

- 1) дата надходження заяви (повідомлення) викривача про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові викривача;
- 3) короткий виклад обставин, що свідчать про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, наведених викривачем;
- 4) правова кваліфікація адміністративного правопорушення із зазначенням статті (частини статті) КУпАП;
- 5) прізвище, ім'я, по батькові та посада посадової особи, яка склала протокол про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, за участі викривача.

Копія зазначеного повідомлення Національному агентству надається викривачу.

Зразок повідомлення наведено в додатку до цих Роз'яснень.

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 14.07.2020 № 7 «ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕВІРКИ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО МОЖЛИВІ ФАКТИ КОРУПЦІЙНИХ АБО ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНШИХ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон), до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з метою забезпечення однакового застосування положень Закону щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону (далі – корупційні правопорушення) та мають рекомендаційний характер.

У Роз'ясненнях враховано результати правозастосовної практики Національного агентства.

I. Повідомлення викривача про можливі факти корупційних правопорушень

Одним із способів отримання інформації для реалізації цілей та завдань Закону є повідомлення викривача про можливі факти корупційних правопорушень, якщо така інформація:

- 1) містить фактичні дані, зокрема про обставини правопорушення, місце і час його вчинення, особу, яка вчинила правопорушення;
- 2) є, на переконання викривача, достовірною;
- 3) стала відома викривачу у зв'язку з його трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням служби чи навчання або участю в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Відповідно до Закону, повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень може бути здійснене викривачем без зазначення авторства (анонімно) (ч. 5 ст. 53, п. 7 ч. 2 ст. 53³ Закону) або із зазначенням авторства.

II. Порядок перевірки повідомлення викривача

Держава заохочує викривачів та сприяє їм у повідомленні про можливі факти корупційних правопорушень усно та письмово, зокрема через спеціальні телефонні лінії, офіційні вебсайти, засоби електронного зв'язку, шляхом звернення до засобів масової інформації, журналістів, громадських об'єднань, професійних спілок (ч. 1 ст. 53¹ Закону).

Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, державні органи, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самовряду-

вання, юридичні особи публічного права та юридичні особи, зазначені в ч. 2 ст. 62 Закону, забезпечують викривачам умови для здійснення повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень шляхом визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень про можливі факти корупційних правопорушень, перевірки та належного реагування на такі повідомлення (п. 3 ч. 2 ст. 53¹ Закону).

Отже, кожен із вказаних суб'єктів має розробити документ (документи), яким (якими) визначатимуться для внутрішніх та регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних правопорушень, внутрішні процедури і механізми прийняття та розгляду таких повідомлень, їх перевірки та належного на них реагування.

Залежно від виду повідомлення викривача (анонімне або із зазначенням авторства), у Законі визначено відповідний порядок його перевірки.

Так перевірка анонімного повідомлення здійснюється в порядку, визначеному в ч. 5 ст. 53 Закону, а порядок здійснення перевірки за повідомленням із зазначенням авторства встановлено в ст. 53² Закону.

Згідно із Законом, відмінності перевірки анонімного повідомлення та повідомлення із зазначенням авторства полягають в особливостях перевірки такого повідомлення на його змістовність, а також у строках та порядку перевірки.

Анонімні повідомлення викривача:

1) змістовність: повідомлення має містити інформацію, яка стосується конкретної особи, та фактичні дані, які можуть бути перевірені;

2) строки перевірки: повідомлення підлягає перевірці в строк не більше 15 днів з дня його отримання.

Якщо у вказаний строк перевірити інформацію, що міститься в повідомленні, неможливо, керівник відповідного органу або його заступник продовжують строк розгляду повідомлення до 30 днів з дня його отримання;

3) порядок перевірки: у разі підтвердження викладеної в повідомленні інформації керівник відповідного органу вживає заходів щодо припинення виявленого порушення, усунення його наслідків та притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності.

У разі виявлення ознак кримінального правопорушення керівник відповідного органу інформує спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції (органи прокуратури або Національну поліцію, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство) або Державне бюро розслідувань; а у разі виявлення ознак адміністративного правопорушення керівник відповідного органу інформує Національне агентство (у частині адміністративних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, перелік яких визначено у примітці до ст. 50 Закону) або Національну поліцію (щодо адміністративних правопорушень, вчинених іншими особами).

Повідомлення із зазначенням авторства викривача:

1) змістовність: повідомлення має містити фактичні дані, що підтверджують можливе вчинення корупційного правопорушення, які можуть бути перевірені;

2) строки та порядок перевірки:

2.1) у разі, якщо отримана інформація про можливі факти корупційних правопорушень не належить до компетенції органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), до якого вона надійшла, викривачу повідомляють про це у 3-денний строк без проведення попередньої перевірки з роз'ясненням щодо компетенції органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), уповноваженого на проведення перевірки або розслідування.

Однак у разі, якщо отримана інформація стосується дій або бездіяльності керівника відповідного органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), до якого надійшла інформація, така інформація без проведення попередньої перевірки в 3-денний строк надсилається до Національного агентства, що визначає порядок подальшого розгляду такої інформації;

2.2) якщо повідомлення надходить до органу (закладу, установи, організації або юридичної особи), до компетенції якого належить його розгляд, такий орган проводить попередню перевірку, що здійснюється в строк не більше ніж 10 робочих днів.

За результатами попередньої перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

1) призначити проведення внутрішньої (службової) перевірки або розслідування інформації в разі підтвердження фактів, викладених у повідомленні, або необхідності подальшого з'ясування їх достовірності.

Внутрішня (службова) перевірка або розслідування проводяться в порядку, дія якого поширюється на орган або юридичну особу, до якого (якої) надійшло повідомлення і, зокрема, визначається: Порядком проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та осіб, які для цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 № 950, Дисциплінарним статутом Національної поліції України, затвердженим Законом України від 15.03.2018 № 2337-VIII, Дисциплінарним статутом Збройних Сил України, затвердженим Законом України від 24.03.1999 № 551-XIV тощо;

2) передати матеріали до органу досудового розслідування в разі виявлення ознак злочину (ч. 2 ст. 38 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК)) або до органів дізнання у разі виявлення ознак кримінального проступку (ч. 3 ст. 38 КПК).

Орган досудового розслідування або дізнання визначається з урахуванням правил підслідності, які передбачені в ст. 216 КПК;

3) закрити провадження в разі непідтвердження фактів, викладених у повідомленні.

Водночас викривачу письмово надають детальну інформацію про результати попередньої перевірки за його повідомленням у 3-денний строк з дня завершення відповідної перевірки;

2.3) внутрішня (службова) перевірка або розслідування, які проводяться в строк не більше 30 днів з дня завершення попередньої перевірки.

Якщо в зазначений строк перевірити інформацію неможливо, керівник відповідного органу або юридичної особи чи його заступник подовжують строк.

перевірки або розслідування інформації до 45 днів, про що повідомляють викривача.

За результатами внутрішньої (службової) перевірки службова особа, відповідальна за її проведення, приймає одне з таких рішень:

1) передати матеріали до органу досудового розслідування в разі встановлення ознак кримінального правопорушення або до інших органів, уповноважених реагувати на виявлені правопорушення.

Орган досудового розслідування або дізнання визначається з урахуванням правил підслідності, які передбачені у ст. 216 КПК.

До інших органів, яким можуть бути передані матеріали, належать Національне агентство (у частині адміністративних правопорушень, учинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, перелік яких визначено в примітці до ст. 50 Закону) або Національна поліція (щодо адміністративних правопорушень, вчинених іншими особами);

2) у межах компетенції про притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні законодавства, інформацію щодо яких повідомлено, про усунення виявлених порушень, причин та умов вчинення правопорушення, спричинених ними наслідків, а також про здійснення заходів щодо відновлення прав і законних інтересів осіб та відшкодування збитків, шкоди, завданої фізичним та юридичним особам внаслідок допущених порушень.

III. Особливості розгляду окремих повідомлень викривача

Окремо необхідно звернути увагу на те, що:

1) інформація про кримінальне правопорушення, одержана органами досудового розслідування, розглядається в порядку, визначеному ст. 214 КПК;

2) інформація про адміністративне правопорушення, одержана органами, уповноважені особи яких мають право складати протоколи про відповідні адміністративні правопорушення (Національним агентством – в частині адміністративних правопорушень, вчинених службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, перелік яких визначено у примітці до ст. 50 Закону, або Національною поліцією – щодо адміністративних правопорушень, вчинених іншими особами), розглядається в порядку, визначеному розділами III–IV Кодексу України про адміністративні правопорушення.

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 24.02.2021 №3
«ЩОДО МЕХАНІЗМІВ ЗАОХОЧЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ
КУЛЬТУРИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО МОЖЛИВІ ФАКТИ
КОРУПЦІЙНИХ АБО ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ
ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНШИХ ПОРУШЕНЬ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ».

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з питань запобігання корупції з метою забезпечення однакового застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону та не створюють правових норм.

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції;

повідомлення – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;

уповноважений підрозділ – уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції, а також особи, відповідальні за реалізацію антикорупційної програми;

установа – спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, юридична особа публічного права та юридична особа, зазначена у ч. 2 ст. 62 Закону.

Інші терміни вживаються в значенні, наведеному в Законі.

1. Загальні положення щодо впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення

Корупція впливає на всі сфери суспільного життя і зачіпає інтереси всіх громадян. Ефективна боротьба з корупцією можлива тоді, коли кожен громадянин обізнаний із своїми можливостями викривати корупцію, упевнений у належному захисті його прав від можливих заходів негативного впливу, а у суспільстві сформована повага до викривачів корупції як відповідальних громадян.

Одним із способів досягнення таких результатів є запровадження усіма установами механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Правову основу формування та функціонування механізму заохочення та формування культури повідомлення складають Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (ст. 33), Кримінальна конвенція Ради Європи про

боротьбу з корупцією (ст. 22), Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією (ст. 9), Закон.

Держава заохочує викривачів¹¹ та сприяє їм у повідомленні про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону (ч. 1 ст. 53¹ Закону).

Порядок реалізації цієї норми визначений у п. 1 ч. 2 ст. 53¹ Закону, згідно з яким установа забезпечує викривачам умови для здійснення повідомлення шляхом впровадження механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Механізми заохочення та формування культури повідомлення – це сукупність закріплених у локальних нормативних актах засобів, за допомогою яких в органі формується уявлення про належне повідомлення про корупцію, повага до викривачів, а працівники заохочуються до повідомлення про корупцію.

Механізми заохочення повідомлення реалізуються через комплекс таких засобів:

- затвердження локальних нормативних актів, які визначають форми заохочення, організаційні засади функціонування механізму заохочення;
- надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення;
- впровадження морального та матеріального заохочення викривачів.

Механізми формування культури реалізуються через комплекс таких засобів:

- затвердження локальних нормативних актів щодо етичної поведінки в установі, зокрема формування поваги до викривачів як відповідальних громадян;
- проведення внутрішніх навчань з питань формування культури повідомлення;
- проведення комунікаційної кампанії та систематичне здійснення просвітницьких заходів.

Кожна установа має розробити внутрішній документ, яким визначатимуться механізми заохочення та формування культури повідомлення та порядок їх впровадження, систематично проводити моніторинг його виконання, здійснювати заходи, спрямовані на його реалізацію. Таким документом може бути положення щодо механізмів заохочення викривачів та формування культури повідомлення (зразок положення наведено в додатку 1 до цих Роз'яснень).

У такому документі мають бути обов'язково визначені, зокрема, організаційні засади функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення, права та гарантії захисту викривачів, форми заохочення та формування культури повідомлення, порядок проведення аналізу успішності заохочення та формування культури повідомлення.

Додатково заохоченню та формуванню культури повідомлення можуть сприяти:

- 1) кодекс (стандарт) етичної поведінки працівників установи;
- 2) пам'ятка щодо етичної поведінки в установі;
- 3) пам'ятка щодо правового статусу, прав та гарантій захисту викривача;
- 4) пам'ятка щодо порядку отримання викривачем безоплатної вторинної

¹¹ Більш детально правовий статус викривача та порядок розгляду його повідомлень визначено у Роз'ясненнях Національного агентства від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача» та від 14.07.2020 № 7 «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

правової допомоги;

- 5) пам'ятка щодо розгляду повідомлень;
- 6) пам'ятка щодо каналів повідомлення в установі;
- 7) план роботи уповноваженого підрозділу щодо запобігання і виявлення корупції із зазначенням конкретних заходів, строків їх виконання та відповідальних виконавців.

Вказані пам'ятки надаються для ознайомлення при прийнятті на державну службу або службу в органи місцевого самоврядування; на початку проходження служби чи навчання; виконання певної роботи; участі в передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності.

2. Організаційні засади функціонування механізмів заохочення повідомлення

Основними правовими гарантіями заохочення до повідомлення є права та гарантії захисту викривачів, закріплені в Законі (п. 13 ч. 1 ст. 11, ст.ст. 53 – 53⁹), законах України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (п. «д¹» ст. 2) та «Про безоплатну правову допомогу» (ст. 14).

Організаційне забезпечення функціонування механізму заохочення в органі здійснює уповноважений підрозділ шляхом:

- 1) організації ефективної роботи внутрішніх та регулярних каналів повідомлення установи;
- 2) якісного та своєчасного розгляду повідомлень, що надійшли через внутрішні та регулярні канали;
- 3) постійної взаємодії з викривачами та інформування їх про стан та результати розгляду повідомлення;
- 4) надання методичної допомоги, консультацій щодо здійснення повідомлень та захисту викривачів;
- 5) розміщення на офіційному вебсайті та інформаційних дошках установи інформації про внутрішні та регулярні канали повідомлення.

При наданні методичної допомоги та консультацій щодо здійснення повідомлення важливо звернути увагу викривачів на:

- 1) захист трудових прав викривача;
- 2) право викривача на конфіденційність та анонімність;
- 3) право викривача на отримання інформації;
- 4) право викривача на винагороду;
- 5) юридичну відповідальність викривача;
- 6) інші права та гарантії захисту викривача у відповідній установі.

Уповноваженому підрозділу рекомендується не менше ніж один раз на рік проводити навчальні заходи з працівниками щодо формування культури поваги до викривачів, до яких можуть залучатися представники іноземних спеціалізованих інституцій у сфері захисту викривачів, працівники Національного агентства та інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, експерти, викривачі.

3. Моральне та матеріальне стимулювання викривачів

Система заохочень викривачів може поєднувати застосування до викривачів моральних та матеріальних стимулів.

Моральне стимулювання може здійснюватися шляхом застосування заходів заохочення, передбачених нормами відповідного законодавства¹², без розкриття у внутрішньому документі (наказі) про застосування заходу заохочення дійсних підстав заохочення, за винятком випадків, коли викривач надав письмову згоду на розкриття інформації про його особу.

Моральне заохочення ґрунтується на особистій заінтересованості викривача у визнанні його ролі у викритті корупції. Уже сам факт заохочення сприймається викривачем як висока оцінка його вчинку та заслуг у цьому колективі.

Матеріальне заохочення може здійснюватися шляхом виплати премій, інших передбачених трудовим законодавством чи колективним договором виплат (нагородження цінним подарунком, надання кредиту на купівлю чи будівництво житла, придбання речей, надання путівок в санаторії, будинки відпочинку тощо).

Кожна установа в межах чинного законодавства та фонду оплати праці розробляє свій механізм матеріального заохочення.

Крім того, матеріальне стимулювання можливе за дотримання таких умов:

1) повідомлення про корупцію було скеровано потенційним викривачем добровільно. Термін «добровільно» означає те, що особа прийняла рішення без впливу зовнішніх факторів, як-от: проведення щодо працівника службової перевірки чи службового розслідування; отримання заявником запиту щодо обставин, пов'язаних з фактами, що викладені у повідомленні; зобов'язання заявника повідомити про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення в межах своїх посадових обов'язків;

2) виплата заохочення не спричинить розкриття особи викривача.

Перелік можливих заохочень для викривачів може бути розширений та деталізований установою на власний розсуд у межах чинного законодавства.

4. Організаційні засади функціонування механізмів формування культури

12 Можна виокремити такі види заохочення:

відповідно до ст. 146 Кодексу законів про працю України, за особливі трудові заслуги працівники представляються у вищі органи до заохочення, до нагородження орденами, медалями, почесними грамотами, нагрудними значками і до присвоєння почесних звань і звання кращого працівника за даною професією;

відповідно до ст. 53 Закону України «Про державну службу», до державних службовців застосовують такі види заохочень: 1) винесення подяки; 2) нагородження грамотою, почесною грамотою, іншими відомчими відзнаками державного органу; 3) дострокове присвоєння рангу; 4) представлення до нагородження урядовими відзнаками та відзначення урядовою нагородою (вітальний лист, подяка, почесна грамота); 5) представлення до відзначення державними нагородами;

відповідно до ч. 2 ст. 6 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, до поліцейських можуть застосовуватися такі види заохочень: 1) дострокове зняття дисциплінарного стягнення; 2) занесення на дошку пошани; 3) заохочення грошовою винагородою; 4) заохочення цінним подарунком; 5) надання додаткової оплачуваної відпустки тривалістю до п'яти днів; 6) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Національної поліції України; 7) заохочення відомчими заохочувальними відзнаками Міністерства внутрішніх справ України; 8) дострокове присвоєння чергового спеціального звання; 9) присвоєння спеціального звання, вищого на один ступінь від звання, передбаченого займаною штатною посадою; 10) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя»; 11) заохочення відомчою заохочувальною відзнакою Міністерства внутрішніх справ України «Холодна зброя»;

відповідно до п. 15 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, до військовослужбовців застосовуються такі заохочення: а) схвалення; б) подяка; в) додаткове звільнення з розташування військової частини або корабля на берег поза чергою (для військовослужбовців строкової військової служби та курсантів вищих військових навчальних закладів, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти); г) повідомлення батькам або колективу за місцем роботи чи навчання військовослужбовця до призову (вступу) на військову службу про зразкове виконання ним військового обов'язку та отриманні заохочення; г) додаткова відпустка строком до 5 днів (для військовослужбовців строкової військової служби); д) грамота; е) цінний подарунок; є) грошова премія; ж) занесення прізвища військовослужбовця до Книги пошани військової частини (корабля); з) дострокове присвоєння чергового військового звання; и) почесні нагрудні знаки; і) відомчі заохочувальні відзнаки.

повідомлення

Першочерговим є формування в працівників переконання, що корупція є суспільно шкідливим явищем, прояви корупції гальмують розвиток економіки, суспільних інституцій, а від попередження/виявлення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень виграють усі.

Гарантіями формування культури повідомлення у викривачів є визначення внутрішніх процедур і механізмів прийняття та розгляду повідомлень, перевірки та належного реагування на такі повідомлення.

Результатами формування культури повідомлення має стати запровадження в органі нульової толерантності до корупції, чіткого розуміння сутності корупції, типових форм корупційних проявів та корупційних ситуацій, що можуть виникати у повсякденній роботі, формування у працівників знань щодо принципів і механізмів запобігання корупції, вмінь та навичок застосування цих знань на практиці, повідомлення працівниками про всі можливі факти корупційних проявів, повага до викривачів як вартових доброчесності.

При використанні таких механізмів формування культури повідомлення, як проведення внутрішніх навчань, комунікаційних кампаній, просвітницьких заходів важливо звертати увагу викривачів на:

- 1) вимоги до повідомлень;
- 2) способи та шляхи повідомлення викривачем про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;
- 3) порядок здійснення перевірки за повідомленням викривача;
- 4) визначення та ознаки викривача.

Таке поширення інформації про вимоги до повідомлень, порядку їх розгляду, правовий статус та гарантії захисту викривача є механізмом формування культури повідомлення.

Для формування культури повідомлення установа щорічно оприлюднює звіт, у якому зазначається кількість повідомлень, що надійшли від викривачів, та як ці повідомлення сприяли запобіганню та виявленню корупції в установі.

Також установа може проводити аналіз успішності функціонування механізмів заохочення та формування культури повідомлення.

Проведення такого аналізу забезпечується уповноваженим підрозділом; його результати доповідаються керівнику установи та можуть бути розміщені на внутрішньому сайті установи.

При проведенні аналізу успішності заохочення та формування культури повідомлення необхідно застосовувати такі індикатори:

- 1) кількість просвітницьких заходів, спрямованих на формування поваги до викривачів;
- 2) кількість працівників, які пройшли навчання;
- 3) кількість методичних та просвітницьких матеріалів;
- 4) кількість звернень щодо порушення прав викривачів через здійснене повідомлення;
- 5) кількість повідомлень від викривачів;
- 6) кількість та види застосованих заохочень тощо.

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 24.02.2021 №4 «ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ВИКРИВАЧА НА КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ТА АНОНІМНІСТЬ»

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції», до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема, з питань застосування положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з питань запобігання корупції з метою забезпечення однакового застосування положень Закону України «Про запобігання корупції» щодо забезпечення права викривача¹³ на конфіденційність та анонімність.

У Роз'ясненнях враховані результати правозастосовної практики Національного агентства з питань запобігання корупції.

У цих Роз'ясненнях вживаються такі скорочення:

Закон – Закон України «Про запобігання корупції»;

КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України;

КК України – Кримінальний кодекс України;

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення;

Національне агентство – Національне агентство з питань запобігання корупції;

повідомлення про корупцію – повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень вимог Закону;

установа – спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, юридична особа публічного права та юридична особа, зазначена у ч. 2 ст. 62 Закону.

Інші терміни вживаються в значеннях, наведених у Законі.

І. Європейські стандарти забезпечення конфіденційності та анонімності викривачів

Право викривача на конфіденційність і анонімність є належною гарантією нерозголошення відомостей про особу, яка здійснила повідомлення про корупцію, та засобом її захисту від можливих заходів негативного впливу.

Європейські стандарти забезпечення конфіденційності викривачів викладені в Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС 2019/1937 від 23.10.2019 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу (далі – Директива).

Так у ст. 16 Директиви зазначено, що держави забезпечують, щоб інформація, що ідентифікує особу, яка повідомила про порушення, не розкривалася жодній особі, окрім працівників, до компетенції яких входить отримання та ре-

¹³ Більш детально правовий статус викривача та порядок розгляду його повідомлень визначено в Роз'ясненнях Національного агентства від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача» та від 14.07.2020 № 7 «Щодо особливостей перевірки повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції».

агування на повідомлення, без чіткої згоди такої особи. Це положення застосовується також до будь-якої іншої інформації, завдяки якій прямо чи опосередковано може бути встановлено особу, яка повідомила про порушення.

Як виняток, інформацію, що ідентифікує особу, яка повідомляє про порушення, та будь-яку іншу інформацію, завдяки якій прямо чи опосередковано може бути встановлено таку особу, може бути розкрито тільки у випадках, коли це є необхідним та співмірним зобов'язанням, що накладається національним законодавством у рамках розслідувань національними органами чи судових проваджень, зокрема з метою гарантування прав на захист відповідної особи.

Особи, які здійснили повідомлення чи публічне розкриття інформації про порушення анонімно, але особу яких надалі було встановлено і які зазнали переслідування, незважаючи на це, мають право на захист.

II. Щодо права викривача на конфіденційність

Дотримання конфіденційності є важливою гарантією захисту викривачів, а право викривача на конфіденційність закріплено в п. 6 ч. 2 ст. 53³ Закону.

Відповідно до ч. 1 ст. 53⁵ Закону, заборонено розкривати інформацію про особу викривача, його близьких осіб або інші дані, які можуть ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених ним фактів, а також особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені ним факти, крім випадків, установлених законом.

Конфіденційність викривача – це забезпечення установою, до якої звернувся викривач з повідомленням про корупцію, нерозголошення третім особам, які не залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування, інформації про особу викривача, його близьких осіб або повідомлених викривачем фактів, які можуть ідентифікувати викривача чи його близьких осіб.

До конфіденційної інформації про викривача можуть бути віднесені відомості, які дають можливість його ідентифікувати, зокрема:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові;
- 2) дата і місце народження;
- 3) місце роботи та посада;
- 4) місце проходження військової служби;
- 5) місце навчання/стажування;
- 6) відомості, які ідентифікують викривача як суб'єкта підприємницької діяльності;
- 7) сімейний стан;
- 8) адреса проживання, місця роботи;
- 9) номер телефону, поштової скриньки, інші персоніфіковані канали зв'язку;
- 10) зображення викривача;
- 11) інформація про акаунти викривача в соціальних мережах;
- 12) будь-які інші відомості, які дають змогу ідентифікувати особу викривача.

Розголошення відомостей про викривача не вважатиметься порушенням конфіденційності викривача в таких випадках:

- 1) ужиття Національним агентством заходів щодо забезпечення правового

та іншого захисту викривачів, а також проведення перевірки дотримання законодавства з цих питань (п. 13 ч. 1 ст. 11 Закону);

2) письмового повідомлення спеціально уповноваженого суб'єкта у сфері протидії корупції протягом 24 годин посадовими і службовими особами державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадовими особами органів місцевого самоврядування, юридичних осіб публічного права, їх структурних підрозділів, юридичних осіб, зазначених у ч. 2 ст. 62 Закону у разі одержання повідомлення про вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення їх працівниками (ч. 6 ст. 53 Закону);

3) звернення уповноваженої особи з питань запобігання та виявлення корупції до Національного агентства щодо порушених прав викривача, його близьких осіб (п. 3 ч. 2 ст. 53⁹ Закону);

4) надсилання особою, яка склала протокол про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, інформації про особу викривача до Національного агентства в разі участі в справі про адміністративне правопорушення викривача одночасно з надісланням протоколу до суду (ч. 5 ст. 257 КУпАП);

5) повідомлення слідчим Національного агентства в письмовій формі протягом 24 годин з моменту внесення відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань про початок досудового розслідування за участю викривача, підставу початку досудового розслідування та інші відомості (ч. 9 ст. 214 КПК);

6) надання інформації про викривача на виконання ухвали суду або слідчого судді, постанови дізнавача, слідчого, прокурора;

7) залучення до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлених викривачем фактів, передбачених законодавством органів (наприклад, органів досудового розслідування, органів, відповідальних за здійснення контролю за дотриманням законів у відповідних сферах, таких як Державна служба України з питань праці, Державна аудиторська служба України).

Слідчі, дізнавачі та прокурори при ознайомленні учасників кримінального провадження з матеріалами досудового розслідування до його завершення (у порядку ст. 222 КПК) та при відкритті цих матеріалів (у порядку ст. 290 КПК) зобов'язані забезпечувати дотримання конфіденційності викривача та не допускати розкриття інформації про особу викривача або інших відомостей, які дають можливість його ідентифікувати, особам, дій або бездіяльності яких стосуються повідомлені викривачем факти.

Відповідно до ч. 2 ст. 535 Закону, дозволяється без згоди викривача ухвалення обґрунтованого рішення про розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати особу викривача. У такому випадку викривач повинен бути повідомлений про це не пізніше ніж за 18 робочих днів до дня розкриття відповідної інформації шляхом вручення йому повідомлення про ухвалення відповідного рішення під розписку.

Закон не передбачає випадків, коли може здійснюватися процедура розголошення інформації про викривача або інформації, яка може ідентифікувати його особу без згоди викривача.

III. Щодо забезпечення анонімності викривача

Однією з важливих гарантій захисту викривачів, що покликана сприяти збільшенню кількості повідомлень про корупцію, є гарантована Законом можливість повідомляти анонімно.

Так у абз. 1 ч. 5 ст. 53 Закону та п. 7 ч. 2 ст. 53³ Закону передбачено, що повідомлення може бути здійснене викривачем без зазначення авторства (анонімно).

Відповідно до ч. 4 ст. 53 Закону, установи зобов'язані створити захищені анонімні канали зв'язку (канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інше), через які викривач може здійснити повідомлення, гарантовано зберігаючи свою анонімність.

Зазначені канали повинні відповідати Вимогам до захисту анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», затвердженим наказом Національного агентства від 02.04.2020 № 127/20.

Крім того, при створенні захищених анонімних каналів зв'язку необхідно враховувати, що відносини у сфері захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах регулюються Законом України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах».

Так в ч. 2 ст. 8 Закону України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» передбачено, що державні інформаційні ресурси або інформація з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом, повинні оброблятися в системі із застосуванням комплексної системи захисту інформації з підтвердженою відповідністю.

Підтвердження відповідності комплексної системи захисту інформації здійснюється за результатами державної експертизи, яка проводиться з урахуванням галузевих вимог та норм інформаційної безпеки в порядку, встановленому законодавством.

IV. Заходи щодо забезпечення конфіденційності та анонімності викривача

Для забезпечення конфіденційності викривача установи зобов'язані вживати таких заходів:

1) забезпечити захист внутрішніх та регулярних каналів повідомлення, зокрема впровадити систему засобів, що унеможливають несанкціонований доступ до даних, які дають можливість ідентифікувати особу викривача, а також запобігати розголошенню інформації про викривача та його близьких осіб;

2) організувати діловодство, зокрема електронний документообіг, у спосіб, що унеможливорює доступ сторонніх осіб до матеріальних носіїв інформації, які містять дані, що дають можливість ідентифікувати особу викривача та передбачити в Інструкції з діловодства установи окремий розділ щодо забезпечення конфіденційності викривачів (*зразок наведено в додатку до цих Роз'яснень*);

3) попереджати посадових осіб, які залучаються до розгляду, перевірки та/або розслідування повідомлення про корупцію, про необхідність дотримуватися конфіденційності викривача та про настання відповідальності за її порушення.

З огляду на те, що, відповідно до ч. 1 ст. 53⁹ Закону, до повноважень упов-

новажених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції у сфері захисту викривачів належить організація роботи внутрішніх каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отримання та організація розгляду повідомленої через такі канали інформації, а також співпраця з викривачами, забезпечення дотримання їхніх прав та гарантій захисту, саме такі посадові особи мають відігравати вирішальну роль у забезпеченні конфіденційності та анонімності викривача.

V. Відповідальність за розголошення інформації про викривача, його близьких осіб

Чинним законодавством передбачено дисциплінарну та адміністративну відповідальність за незаконне розголошення інформації про викривача, його близьких осіб.

У разі наявності інформації про можливе порушення права викривача на конфіденційність, передбаченого ст. 53⁵ Закону, Національне агентство, відповідно до п. 13 ч. 1 ст. 11 Закону, проводить перевірку дотримання законодавства з питань захисту викривачів, за результатами якої може вносити приписи з вимогою усунення порушення прав викривача та притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їхніх прав. Наслідком реалізації припису Національного агентства може бути притягнення особи, винної в порушенні права викривача на конфіденційність, до дисциплінарної відповідальності.

За незаконне розголошення або використання в інший спосіб особою у своїх інтересах чи в інтересах іншої фізичної або юридичної особи інформації про викривача, його близьких осіб чи інформації, що може ідентифікувати особу викривача, його близьких осіб, яка стала відома такій особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень, настає адміністративна відповідальність (ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП).

Водночас для цілей ч. 2 ст. 172⁸ КУпАП викривачем визнається особа, зазначена в ст. 1 Закону, згідно з якою викривач – фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Також особа, яка розголосила інформацію про викривача, може нести за це кримінальну відповідальність у випадку передання цієї інформації зацікавленим особам, унаслідок дій яких буде заподіяна шкода життю чи здоров'ю викривача або його близьких родичів. У цьому разі така особа виступатиме пособником вчинення кримінального правопорушення (ч. 5 ст. 27 КК України). Також вчинення кримінального правопорушення проти викривача буде тягнути застосування при призначенні покарання обтяжуючої обставини – вчинення кримінального правопорушення у зв'язку з виконанням потерпілим громадського обов'язку (п. 4 ч. 1 ст. 67 КК України).

РОЗ'ЯСНЕННЯ ВІД 09.07.2020 № 6 «ЩОДО НАДАННЯ ВИКРИВАЧАМ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ»

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 11 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон), до повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) належить надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги, зокрема з питань застосування положень Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів.

Ці Роз'яснення відображають позицію Національного агентства з метою забезпечення однакового застосування положень Закону стосовно надання викривачам безоплатної вторинної правової допомоги, мають рекомендаційний характер і не містять правових норм.

Для розкриття змісту питань, що виникають у зв'язку із роз'ясненням положень Закону, можуть бути застосовані терміни та положення, значення яких розкриті в інших законах та нормативно-правових актах.

У цих Роз'ясненнях враховано результати правозастосовної практики Національного агентства.

I. Право викривача на безоплатну вторинну правову допомогу.

Викривачі перебувають під захистом держави. Для захисту прав та представництва своїх інтересів викривач може користуватися всіма видами правової допомоги, передбаченої Законом України «Про безоплатну правову допомогу», або залучити адвоката самостійно (ч. 1 та ч. 3 ст. 53 Закону).

Викривач має право на безоплатну правову допомогу у зв'язку із захистом прав викривача (п. 5 ч. 2 статті 53³ Закону).

Вищевказані норми Закону кореспондуються з Законом України «Про безоплатну правову допомогу», яким визначено, що викривач, у зв'язку з повідомленням ним інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення, має право на безоплатну вторинну правову допомогу (п. 14 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Безоплатна вторинна правова допомога включає такі види правових послуг (ч. 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»):

- 1) захист від обвинувачення;
- 2) здійснення представництва інтересів у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру.

II. Реалізація права викривача на безоплатну вторинну правову допомогу.

Звернення про надання одного з видів правових послуг, передбачених ч. 2 ст. 13 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», подаються особами, які досягли повноліття, до Центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги або до територіального органу юстиції за місцем фактичного проживання таких осіб (ч. 1 ст. 18 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Разом із зверненням про надання безоплатної вторинної правової допомоги особа або законний представник особи повинні подати документи, що підтверджують належність особи або осіб, щодо яких звертається законний представник, до однієї з вразливих категорій осіб, передбачених ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (ч. 4 ст. 18 Закону України «Про безоплатну правову допомогу»).

Враховуючи наведене, викривачу для реалізації права на безоплатну вторинну правову допомогу до центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги необхідно подати відповідне звернення разом з документами, що підтверджують здійснення ним повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

Такими документами можуть бути:

- 1) копія відповіді органу (закладу, установи, організації або юридичної особи) на повідомлення (заяву, скаргу тощо) викривача¹⁴;
- 2) копія листа органу (установи) про результати попередньої перевірки за повідомленням викривача про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;
- 3) копія повідомлення Національному агентству про початок досудового розслідування за участю викривача;
- 4) копія повідомлення Національному агентству про участь викривача в справі про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією;
- 5) витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, до якого внесені відомості про заявника (викривача) в справі про корупційний злочин;
- 6) інші документи, видані уповноваженими органами, які підтверджують, що особа є викривачем у зв'язку з повідомленням нею інформації про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону.

ВИМОГИ ДО ЗАХИСТУ АНОНІМНИХ КАНАЛІВ ЗВ'ЯЗКУ, ЧЕРЕЗ ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬСЯ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО МОЖЛИВІ ФАКТИ КОРУПЦІЙНИХ АБО ПОВ'ЯЗАНИХ З КОРУПЦІЄЮ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ІНШИХ ПОРУШЕНЬ АКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»

I. Загальні положення

1. Ці Вимоги визначають умови створення та функціонування захищених анонімних каналів зв'язку, через які здійснюються повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції» (далі - Закон), та які застосовуються спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції, державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування, юридичними особами публічного права та юридичними особами, зазначеними в частині другій статті 62 Закону.

2. У цих Вимогах терміни вживаються в таких значеннях:

анонімний канал зв'язку - канали онлайн-зв'язку, анонімні гарячі лінії, електронні поштові скриньки та інші канали зв'язку, через які викривач може повідомити інформацію про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону;

повідомлення - повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, отримане через анонімні канали зв'язку;

оператор - посадова або службова особа установи, яка приймає та/або розглядає повідомлення;

установа - спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, юридична особа публічного права та юридична особа, зазначена в частині другій статті 62 Закону.

II. Типи захищених анонімних каналів зв'язку

1. Типи захищених анонімних каналів зв'язку:

- канал отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи;
- канал отримання повідомлень із використанням електронних поштових скриньок;
- канал отримання голосових повідомлень із використанням технології IP-телефонії (анонімна гаряча лінія);
- канал отримання голосових повідомлень із використанням телефонної мережі загального користування (анонімна гаряча лінія).

III. Організаційні засади забезпечення захисту анонімних каналів зв'язку

1. Захист анонімних каналів зв'язку здійснюється шляхом побудови інформаційно-телекомунікаційної системи (далі - ІТС) із застосуванням комплексної

системи захисту інформації, що має забезпечувати конфіденційність та гарантувати анонімність особи, яка здійснює повідомлення. Комплексна система захисту інформації повинна мати атестат відповідності.

2. ІТС складається з таких систем:

- система отримання повідомлень із використанням офіційного вебсайту установи;
- система отримання повідомлень з використанням електронної поштової скриньки;
- система отримання голосових повідомлень (анонімна гаряча лінія) на основі технології IP-телефонії.

3. У разі використання телефонної мережі загального користування для лінії фіксованого телефонного зв'язку в межах зони нумерації (місцевий телефонний зв'язок) установа забезпечує виділення окремих телефонних апаратів, що повинні бути розміщені в спеціально виділеному приміщенні. Доступ до таких телефонних апаратів повинні мати лише оператори.

4. У системах ІТС не повинні застосовуватися функції моніторингу дій та ідентифікації особи, яка здійснила повідомлення. У документації на ІТС повинно бути визначено перелік інформації, що зберігається в ІТС, щодо особи, яка здійснила повідомлення.

5. Ідентифікація, автентифікація та авторизація операторів здійснюється з використанням персонального логіна та пароля або кваліфікованого електронного підпису. Дії оператора з даними ІТС та відвідування ним ІТС підлягають моніторингу. Якщо установа використовує мережу телефонного зв'язку загального користування, ідентифікація, автентифікація та авторизація операторів не здійснюється.